MGA KLASIKO NG HULING ANTIGWEDAD • EDISYONG MAY ILUSTRASYON

Ang Buhay ni San Martin

De vita beati Martini

Sulpicio Severo

Kumpletong edisyon sa kontemporaneong Filipino, may kontekstong pangkasaysayan mula sa Tagapagsalaysay at 14 na

ilustrasyon

Mga Nilalaman

Panimula Pambungad na Tala ng Tagapagsalaysay: Ang Tao sa Likod ng Alamat 6

Liham ng Paghahandog Liham ng May-akda sa kaibigan niyang si Desiderio tungkol sa Buhay ni San Martin 8

Kabanata I Kung bakit mas mahalaga ang banal na buhay kaysa sa katanyagan ni Hector o ni Socrates 11

Kabanata II Mula Pannonia hanggang Italya: Ang batang tumakas papunta sa simbahan at dinala sa hukbo nang nakakadena 13

Kabanata III Ang balabal na hinati sa dalawa sa mga pintuang-lungsod ng Amiens at ang pangitain kay Kristo 17

Kabanata IV Harapan kay Juliano sa Worms: “Sundalo ako ni Kristo; hindi ako maaaring lumaban” 20

Kabanata V Si San Hilario ng Poitiers, ang tungkulin ng eksorsista at ang pananambang ng mga tulisan sa Alps 23

Kabanata VI Ang pagtatagpo nila ng Diyablo sa daan, ang paghagupit sa harap ng madla at ang lason sa Isla ng Gallinara 26

Kabanata VII Ang monasteryo ng Ligugé at ang unang himala: Ang katekumenong muling nabuhay 28

Kabanata VIII Ang batang alipin ni Lupicino na iniligtas mula sa kamatayan 31

Kabanata IX Ang “pagdukot” para gawin siyang obispo ng Tours at ang pagkapahiya ni Obispo Defensor 32

Kabanata X Ang obispong nakatira sa kubong kahoy: Ang pagtatatag ng Marmoutier 35

Kabanata XI Ang huwad na martir na nabunyag: Ang espiritu ng kriminal sa tabi ng altar 38

Kabanata XII Ang libing ng pagano na nanigas sa gitna ng bukid 40

Kabanata XIII Ang hamon ng sagradong pino: Nakagapos sa ilalim ng bumabagsak na puno 42

Kabanata XIV Ang apoy na umurong pasalungat sa hangin at ang dalawang armadong anghel sa Levroux 45

Kabanata XV Ang leeg na inilantad sa harap ng espada sa lupain ng mga Aedui 47

Kabanata XVI Ang paralisadong dalaga na pinagaling sa Trier sa pamamagitan ng binasbasang langis 49

Kabanata XVII Ang dating prokonsul na si Tetradio at ang mga daliri ni Martin sa bibig ng isang sinasapian 51

Kabanata XVIII Ang maling bali-balita ng pagsalakay ng mga barbaro, ang halik sa ketongin sa Paris at ang mga sinulid ng tunika 53

Kabanata XIX Ang liham na nagpagaling sa anak ni Arborio, ang mga mata ni Paulino ng Nola at ang pagkahulog sa hagdan 56

Kabanata XX Ang piging ni Emperador Magno Maximo: Ang kopang iniabot sa pari bago sa emperador 58

Kabanata XXI Mga pakikipag-usap sa mga anghel at ang Diyablong may sungay ng baka na puno ng dugo 62

Kabanata XXII Ang mga balatkayo nina Jupiter, Mercurio at Venus — at ang pangako ng kapatawaran sa Diyablo mismo 64

Kabanata XXIII Ang kuwento ni Claro, ang huwad na propetang si Anatolio at ang tunikang naglaho sa hangin 66

Kabanata XXIV Ang mga huwad na Kristo sa Hispania at ang Diyablong nakadamit-Emperador: “Hindi ko kikilalanin si Kristo kung wala ang mga bakas ng Krus” 69

Kabanata XXV Ang pagdalaw ng May-akda kay San Martin: Ang obispong naghugas ng mga paa ng kaniyang biyograpo 72

Kabanata XXVI Ang larawan ng kalooban: Ang palihan ng panday at ang pagtitiyaga niya sa sarili niyang mga pari 76

Kabanata XXVII Pangwakas: Isang maningning na mukha at ang sagot sa mga naiinggit na obispo 78

Epilogo ng Tagapagsalaysay Ang sumunod na nangyari: Ang kamatayan ni San Martin at ang pinagmulan ng ika-11 ng Nobyembre 80

Tungkol sa edisyong ito 83

PANIMULA

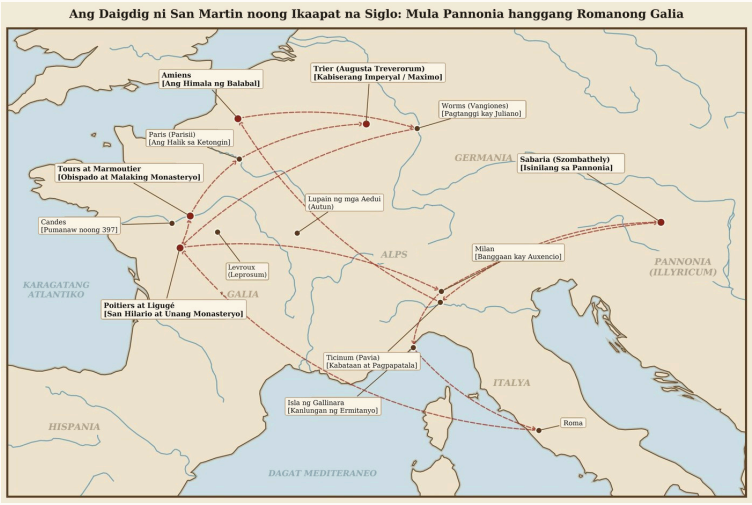
Pambungad na Tala ng Tagapagsalaysay: Ang Tao sa Likod ng Alamat

Sa malaking bahagi ng Europa, sapat nang sumapit ang ika-11 ng Nobyembre para muling mabanggit sa pang-araw-araw na usapan ang pangalan ni San Martin, kasama ang amoy ng inihaw na kastanyas, ang bagong alak, ang mga prusisyon ng parol, at ang mga araw na banayad at maaraw kahit wala na sa panahon, na tinatawag ng napakaraming bayan na “Tag-init ni San Martin”. Halos lahat ay nakakakilala sa larawan ng batang sundalong Romano na nakasakay sa kabayo na, isang araw ng napakalamig na taglamig, ay humati sa kaniyang balabal gamit ang espada para ibalot sa isang pulubing nanginginig sa ginaw.

Ang hindi alam ng marami ay hindi isang malabong tauhan mula sa mga alamat ng Edad Medya si San Martin ng Tours (mga 316/336 – 397 AD). Kabaligtaran pa nga: isa siya sa mga personalidad ng huling yugto ng Imperyong Romano na may pinakamaraming dokumentasyon. Ang kaniyang talambuhay — *Ang Buhay ni San Martin* (*De vita beati Martini*) — ay isinulat habang buhay pa siya, ng isang taong personal na nakakilala sa kaniya, kumain sa kaniyang hapag at matagal na nakipag-usap sa kaniya: si **Sulpicio Severo**.

Si Sulpicio Severo (mga 363 – mga 425) ay isang napakahusay na abogado, kilalang orador at aristokrata mula sa Aquitania, sa timog-kanluran ng tinatawag ngayong Pransiya. Nang ipasiya niyang isulat ang aklat na ito, bandang 396, dumaraan ang Kanlurang Imperyong Romano sa isang malalim na pagbabago. Hindi na inuusig na relihiyon ang Kristiyanismo at naging opisyal na pananampalataya na ito ng mga emperador; sa mga lungsod, dumarami ang mga maimpluwensiyang obispo na nakadamit ng seda at sanay kumain sa palasyo ng emperador, samantalang sa mga nayon sa kanayunan (*pagi*) ay patuloy na

sinasamba ng mga taga-bukid ang mga sagradong puno at ang mga lumang diyos na Celta-Romano.

Makasaysayang Mapa: Ang Daigdig ni San Martin noong Ikaapat na Siglo — mula sa kaniyang sinilangang Sabaria (Pannonia) at sa kaniyang kabataan bilang sundalo sa Ticinum, Amiens at Worms, hanggang sa mga monasteryo ng Ligugé at Marmoutier at sa diyosesis ng Tours.

Sa gitna ng nagbabagong daigdig na iyon, tunay na iskandalo si Martin para sa mga nasa itaas ng lipunan: isang dating opisyal ng guwardiya ng emperador na tumangging lumaban, nang harapan sa magiging emperador na si Juliano; na nilinlang ng taumbayan para madala at gawing obispo ng Tours, pero hindi kailanman pumayag na tumira sa palasyo ng obispo at mas pinili ang isang kubong kahoy at isang magaspang na tunika na yari sa balahibo ng kamelyo. Isa siyang taong humalik sa mga ketongin sa mga pintuang-lungsod ng Paris, humarap sa mga emperador sa Trier, naglantad sa mga manlilinlang, at ikinagulat pa ng pinakamahihigpit na teologo nang sabihin niyang kahit ang Diyablo mismo ay patatawarin ng Diyos kung kaya lang nitong magsisi.

Sa edisyong ito, ang buong teksto ni Sulpicio Severo ay muling isinulat sa **malinaw, natural at kontemporaneong Filipino**, at tapat na pinanatili ang bawat pangyayari at detalye ng orihinal na Latin. Sa dulo ng bawat kabanata, sasamahan kita bilang tagapagsalaysay para ipaliwanag ang mga kaugaliang militar ng mga Romano, ang heograpiya ng panahong iyon, ang kalagayang pampolitika at ang kultura ng ikaapat na siglo — mga detalyeng halata na sa mga mambabasa noong panahon ni Sulpicio, pero ngayon ay malaking tulong sa atin para maunawaan ang pambihirang lakas ng kuwentong ito.

LIHAM NG PAGHAHANDOG

Liham ng May-akda sa kaibigan niyang si Desiderio tungkol sa Buhay ni San Martin

Malugod na bumabati si Severo sa mahal niyang kapatid na si Desiderio.

Kapatid at matalik kong kaibigan: ipinasiya ko na sanang itago sa isang kahon, nakakulong sa loob ng apat na dingding ng sarili kong bahay, ang munting aklat na ito na isinulat ko tungkol sa buhay ni San Martin. Dahil likas akong walang tiwala sa sarili, gusto kong iligtas ang sarili ko sa pamimintas ng mga tao. Natakot ako — at hanggang ngayon ay iniisip kong ganito nga ang mangyayari — na hindi magugustuhan ng mga mambabasa ang hindi pulidong pagsusulat ko, at na sisisihin ako ng lahat dahil naglakas-loob akong hawakan ang isang paksang karapat-dapat sa mga manunulat na may ibang-ibang antas ng talento. Pero pinilit mo ako nang husto kaya hindi ko nagawang tumanggi. Tutal, ano ba ang hindi ko gagawin para sa ating pagkakaibigan, kahit malagay pa sa alanganin ang pangalan ko?

Kaya ipinagkatiwala ko sa iyo ang munting aklat na ito, umaasa sa pangako mong hindi mo ito ipapakita kaninuman. Gayunman, inaamin

kong natatakot ako na ikaw mismo ang magbubukas ng pinto ng mundo para dito — at kapag nakalabas na ito, wala nang paraan para bawiin pa.

Kung mangyari iyon at makita mong may ilang nagsisimula nang bumasa nito, pakiusapan mo sana silang bigyan ng higit na halaga ang mga pangyayari kaysa sa estilo, at magpasensiya kung may pangungusap na hindi gaanong maganda at masakit sa kanilang tainga; tutal, ang Kaharian ng Diyos ay hindi nakasalalay sa sining ng mahusay na pananalita kundi sa pananampalataya. Alalahanin din sana nila na ang kaligtasan ng mundo ay ipinahayag hindi ng mga dakilang orador kundi ng mga mangingisda — bagaman ang Diyos, kung inakala Niyang may pakinabang iyon, ay kayang-kaya rin sanang gawin ito sa pamamagitan ng mga orador.

Ang totoo, nang ipasiya kong simulan ang gawaing ito, dahil sa pakiramdam kong hindi mapapatawad na hayaang malimutan ang mga katangian ng isang taong ganoon kapambihira, ipinangako ko sa sarili kong hindi ako mahihiya kung may makalusot mang mali sa balarila. Hindi ako kailanman naging dalubhasa sa sining ng panitikan at, kahit ang kaunting napag-aralan ko noon, nalimutan ko na dahil sa kawalan ng pagsasanay pagkaraan ng napakaraming taon.

Gayunman, para hindi na ako maabala sa pagpapaliwanag ng sarili ko, kung gusto mo ngang ilathala ang aklat, burahin mo ang pangalan ko. Kayurin mo lang ang lagda sa unang pahina para manahimik ang pahinang iyon — o mas tama, at ito lang ang mahalaga: hayaang ang aklat ay magsalita lamang tungkol sa kuwentong isinasalaysay nito at manahimik tungkol sa pangalan ng taong sumulat nito.

🎙️ Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang pakunwaring kababaang-loob ng isang mahusay na abogado at ang mga aklat na "kinakayod"

Huwag tayong padala sa pampanitikang kababaang-loob ni Sulpicio Severo! Kapag humihingi siya ng paumanhin sa kaniyang "hindi pulidong pagsusulat" at sa posibleng "mga mali sa balarila" (*soloecismi*), gumagamit siya ng isang klasikong pamamaraan ng oratoryang Romano na tinatawag na *captatio benevolentiae* — ang sining ng pagkuha sa simpatiya ng mambabasa sa pamamagitan ng pagkukunwaring mapagpakumbaba. Sa katunayan, si Sulpicio ay isa sa mga pinakaedukadong hurista at awtor ng Romanong Galia, kaya nga tinawag siya ng mga humanista ng Renasimyento na "Kristiyanong Salustio" dahil sa husay ng kaniyang Latin.

Gayunman, may totoong-totoong debate sa likod ng mga salitang ito: sa pagtatapos ng ikaapat na siglo, minamaliit ng mga Romanong nasa itaas ng lipunan, na hinubog sa mga klasikong paaralan, ang mga teksto ng Bibliya dahil nakasulat ang mga ito sa payak at tuwirang Latin, malayong-malayo sa sopistikadong prosa ni Ciceron. Sa pagpapaalala na ang Ebanghelyo ay ipinahayag "hindi ng mga dakilang orador kundi ng mga mangingisda", ipinagtatanggol ni Sulpicio na higit na mahalaga ang katotohanang pangkasaysayan at espirituwal kaysa sa kinang ng panitikan.

Pansinin mo rin ang praktikal na detalye sa pagtatapos ng liham: *"kayurin mo lang ang lagda sa unang pahina"* (*titulum fronti erade*). Noong Huling Antigwedad, wala pang palimbagan; ang paglalathala ng aklat ay nangangahulugang pagpapadala ng manuskritong pergamino sa isang kaibigang maraming kakilala — dito ay si Desiderio, isa pang Kristiyanong aristokrata mula sa Aquitania — para makagawa ng mga bagong kopya ang mga tagakopya sa kaniyang sambahayan. Dahil mahal at napakatibay ng pergamino (balat ng hayop na pinroseso), literal na ginagawa ang pagbura sa pangalan ng awtor sa pamamagitan ng pagkayod sa tuyong tinta gamit ang talim o batong pomes. Siyempre, wala namang kinayod na pangalan si Desiderio: ikinalat niya ang aklat sa lahat ng dako, at ang akda ang naging unang malaking bestseller ng panitikang Kristiyano sa Kanluran!

KABANATA I

Kung bakit mas mahalaga ang banal na buhay kaysa sa katanyagan ni Hector o ni Socrates

Maraming tao, na sobrang nahumaling sa makamundong pag-aaral at sa paghahangad ng karangalan, ang nakumbinsi sa sarili na magagawa nilang walang-kamatayan ang sariling pangalan sa pamamagitan ng pagsulat ng talambuhay ng mga tanyag na tao. Totoong hindi sila binigyan ng walang-hanggan ng pagsisikap na ito, pero nakuha naman nila ang kaunti sa hinahanap nila: sa isang banda, naiwan nilang naaalaala sa mundo ang kanilang pangalan, gaano man kaliit ang halaga niyon; sa kabilang banda, sa pagsasalaysay ng buhay ng mga kahanga-hangang tao, pinukaw nila sa kanilang mga mambabasa ang matinding pagnanais na tularan ang mga halimbawang iyon. Kaya lang, wala sa mga ito ang nakatulong para makamit ang tunay na maligaya at walang-hanggang buhay.

Ano nga ba, sa huli, ang napala nila sa katanyagan ng kanilang mga aklat, gayong nakatakda rin itong maglaho kasama ng mundong ito? At ano ang napakinabang ng mga sumunod na salinlahi sa pagbabasa tungkol sa mga labanan ni Hector o sa mga pilosopikong talakayan ni Socrates? Kahangalan na ang gustuhing tularan sila; lubos na kabaliwan ang hindi mariing pagtutol sa mga ideyang iyon. Dahil sinukat nila ang buhay ng tao batay lamang sa nagagawa rito sa lupa, inilagak nila ang kanilang pag-asa sa mga alamat at ipinaubaya ang kanilang kaluluwa sa libingan. Naniwala silang sapat nang manatili sa alaala ng mga tao, gayong ang tunay na dapat hangarin ng tao ay ang buhay na walang hanggan, hindi ang katanyagang walang hanggan — isang bagay na nakakamit hindi sa pagsusulat, pakikidigma o pamimilosopiya, kundi sa pamumuhay nang matuwid, mabuti at tapat sa Diyos.

Ang pagkakamaling iyon, na ipinasa-pasa mula sa isang salinlahi tungo sa susunod sa pamamagitan ng mga aklat, ay napakalakas kaya naakay nito ang napakaraming tao na tularan, kung hindi ang hungkag na pilosopiyang iyon, ay ang huwad na mithiing iyon ng katapangan sa digmaan. Dahil mismo roon, sa palagay ko ay sulit na sulit isulat ang talambuhay ng isang tunay na banal na tao, isang maaaring maging inspirasyon ng iba sa hinaharap. Sino ang nakakaalam kung, sa pagbabasa nito, marami ang makadarama ng tawag sa tunay na karunungan, sa paglilingkod sa Diyos at sa matuwid na pamumuhay. At sa paggawa nito, iniisip ko rin ang sarili kong kabutihan: hindi ko inaasahang sumikat sa mga tao, kundi tumanggap mula sa Diyos ng gantimpalang pangmatagalan. Sapagkat kahit ako mismo ay hindi nakapamuhay sa paraang magiging halimbawa, nagawa ko man lang ang makakaya ko para ipakilala ang isang taong talagang karapat-dapat tularan.

Sisimulan ko na, kung gayon, ang pagsasalaysay ng buhay ni San Martin, at ipapakita ko kung sino siya bago pa siya naging obispo at pagkatapos niyang pamahalaan ang kaniyang diyosesis. Siyempre, hindi ko nagawang alamin ang lahat ng ginawa niya: nananatiling lihim ang mga pangyayaring siya lang ang nakasaksi, dahil hindi kailanman naghanap ng papuri si Martin at, kung siya lang ang masusunod, mas gugustuhin niyang itago ang lahat ng kaniyang mababuting gawa. Sa katunayan, kahit sa mga nakarating sa aking pandinig ay marami akong hindi isinama, dahil inakala kong sapat nang piliin ang mga pinakatumatak na sandali — para na rin hindi mapagod ang mambabasa sa sobrang daming kaso. Ang hiling ko lang sa mga mambabasa ay magtiwala sa nakasulat dito at makatiyak na wala akong isinulat sa papel nang hindi ko muna sinuring mabuti. Kung nagkaroon ako ng anumang alinlangan, mas pipiliin ko pang manahimik kaysa magsinungaling.

🎙️ Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Si Hector, si Socrates at ang pag-imbento ng isang bagong huwaran ng bayani

Sa pambungad na kabanatang ito, tuwirang kinakausap ni Sulpicio Severo ang mga edukadong mamamayan ng Imperyong Romano. Sa paaralang Romano ng ikaapat na siglo, umiikot ang buong edukasyon sa dalawang dakilang sanggunian: ang epikong pandigma ni Homero — na kinakatawan ni **Hector**, ang bayaning Troyano ng *Iliad* — at ang tradisyong pilosopikong Griyego — na kinakatawan ni **Socrates**.

Sa pagtatapat sa kanila kay Martin, naglulunsad si Sulpicio ng isang maliit na rebolusyong pangkultura: iminumungkahi niyang palitan ang bayani ng digmaan at ang sinaunang pilosopo ng isang bagong huwaran ng tao — ang taong may pananampalataya na nagpapatala sa *coelestis militia*, ang "paglilingkod-militar ng Langit". Pansinin mo rin ang pangako sa dulo ng kabanata: bilang dating abogadong sanay magpatunay ng mga pangyayari sa hukuman, tinitiyak ni Sulpicio na ang isinama lang niya ay mga salaysay na nakalap mula sa mapagkakatiwalaang mga saksi o narinig mula mismo sa bibig ni Martin.

KABANATA II

Mula Pannonia hanggang Italya: Ang batang tumakas papunta sa simbahan at dinala sa hukbo nang nakakadena

Ipinanganak si Martin sa Sabaria, isang bayan sa lalawigan ng Pannonia, pero lumaki siya sa Italya, sa Ticinum. May magandang katayuan sa lipunan ang kaniyang pamilya ayon sa pamantayan ng panahong iyon, pero mga pagano ang kaniyang mga magulang. Nagsimula ang kaniyang ama sa buhay-militar bilang karaniwang sundalo at kalaunan ay umangat sa ranggong tribuno militar.

Noong kabataan niya, si Martin mismo ay pumasok sa karera ng armas, at naglingkod sa kabalyeriya ng guwardiya ng emperador noong panahon ng paghahari ni Emperador Constancio at pagkatapos ay sa ilalim ng pamumuno ng Cesar na si Juliano. Pero hindi iyon ang sarili niyang pinili: mula pa sa murang edad, walang ibang iniisip ang pambihirang batang iyon kundi ang maglingkod sa Diyos. Sampung taong gulang pa lang siya nang, labag sa kagustuhan ng kaniyang mga magulang, ay tumakas siya papunta sa isang simbahan at hiniling na tanggapin siya bilang katekumeno. Hindi nagtagal, buong-buo nang nakatuon sa mga bagay ng Diyos sa paraang kapansin-pansin para sa kaniyang edad, sa gulang na labindalawa ay pinangarap niyang mamuhay bilang ermitanyo sa disyerto — at ginawa sana niya iyon kung hindi lang siya napakabata at mahina pa. Gayunman, dahil laging nasa mga monasteryo o sa simbahan ang kaniyang isip, taglay na niya sa puso mula pagkabata ang isasakatuparan niya kalaunan nang buong pagtatalaga.

Samantala, naglabas ang mga emperador ng isang utos na nag-oobliga sa mga anak ng mga beterano na magpatala sa hukbo. Ang sarili mismong ama ni Martin — na hindi matiis na makita ang hilig ng anak sa relihiyon — ang nagsuplong sa kaniya at nagsuko sa kaniya sa mga awtoridad. Ganoon nangyari na, sa edad na labinlima lang, si Martin ay inaresto, ikinadena at pinilit na manumpa bilang sundalo. Isang alipin lang ang isinama niya para maglingkod sa kaniya, pero lubusan niyang binaligtad ang nakasanayang mga papel: ang amo ang naglilingkod sa alipin. Kadalasan, si Martin mismo ang naghuhubad ng mga bota ng lalaki at naglilinis ng mga ito, at magkasama silang dalawang umuupo para kumain sa iisang mesa, na halos palaging si Martin ang naghahain ng pagkain.

Sa Ticinum (Pavia), binabaligtad ng batang sundalong si Martin, na labinlimang taong gulang pa lang, ang herarkiyang Romano at lumuluhod sa loob ng tolda para hubarin at linisin ang mga botang militar ng sarili niyang lingkod.

Halos tatlong taon siyang nasa hukbo bago nabinyagan, pero lagi siyang lumalayo sa mga bisyong karaniwang kinahuhulugan ng mga sundalo. Pinakikitunguhan niya ang kaniyang mga kasamahan sa hukbo nang may napakalaking kabaitan at di-pangkaraniwang pagkabukas-palad, at may taglay siyang pagtitiyaga at kababaang-loob na tila lampas sa lakas ng tao. Tungkol naman sa kapayakan ng kaniyang pamumuhay, hindi na kailangang purihin pa: napakahigpit ng buhay niya kaya, noon pa man, mas mukha na siyang monghe kaysa sundalo. Sa ganitong pagkatao, nakuha niya ang loob ng kaniyang mga kapwa sundalo kaya lahat sila ay may napakalaking paggalang at pagmamahal sa kaniya.

Kahit hindi pa siya nabibinyagan, namumuhay na siya sa gawa bilang tunay na Kristiyano dahil sa mga ginagawa niya: tinutulungan niya ang mga nasa kagipitan, sinasaklolohan ang mga pinakakawawa, pinakakain ang mga nagugutom at dinadamitan ang mga walang maisuot. Mula sa kaniyang suweldo sa hukbo, wala siyang itinatabi para sa sarili maliban

sa kailangan para makakain sa bawat araw; noon pa man ay sineseryoso na niya ang mga salita ng Ebanghelyo at hindi siya nababalisa tungkol sa kinabukasan.

🎙️ Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Mga piling hukbo, sapilitang pagpapatala at ang opisyal na naglilinis ng bota ng kaniyang alipin

May ilang kawili-wiling detalyeng pangkasaysayan dito tungkol sa ikaapat na siglo:

1. **Heograpiya:** Ang **Sabaria**, kung saan ipinanganak si Martin (noong 316 ayon sa tradisyonal na kronolohiya, o bandang 336 ayon sa mas bagong mga pag-aaral), ay ang kasalukuyang lungsod ng Szombathely, sa Hungary, na bahagi noon ng Romanong lalawigan ng Pannonia. Ang **Ticinum**, kung saan siya lumaki, ay ang **Pavia** ngayon, sa hilagang Italya, na noong panahong iyon ay isang mahalagang bayang militar.

2. **Ang amang tribuno at ang pagsusuplong sa loob ng tahanan:** Ang ama ni Martin ay umangat sa hukbong Romano sa sarili niyang pagsisikap: nagsimula siya bilang karaniwang sundalo (*miles*) at umabot sa ranggong **tribuno militar** (*tribunus militum*), isang mataas na opisyal na may katayuang ekwestre at magandang kita. Sa huling yugto ng Imperyong Romano, dahil laging kulang ang mga lalaking magtatanggol sa mga hangganan, lumikha ang Estado ng mga batas na namamana na nag-oobliga sa mga anak ng mga beterano na sumunod sa karera ng armas. Para sa isang matandang opisyal na pagano, na deboto sa mga diyos ng digmaan, isang kahihiyang hindi matatanggap na makitang gustong maging mongheng Kristiyano ang kaniyang 15-taong-gulang na anak — kaya ang ama mismo ang nagsuko sa kaniya sa mga tagapagpatala para dalhin nang nakagapos!

3. **Ang Guwardiya Palatina (*scholares alae*):** Hindi napunta si Martin sa isang karaniwang yunit ng impanteriya, kundi sa *Scholae Palatinae*, ang piling kabalyeriya na bumubuo sa personal na eskolta ng Emperador (**Constancio II**, anak ni Constantino) at ng Cesar (**Juliano**). Mga prestihiyosong hukbo ito, malaki ang suweldo at may karapatan sa isang personal na lingkod.

4. **Ano ang "katekumeno"?** Noong ikaapat na siglo, bihirang binyagan ang mga sanggol. Ang sinumang gustong maging Kristiyano ay pumapasok muna

sa *katekumenado* — isang yugto ng ilang taon ng espirituwal na paghahanda at pagsubok sa moralidad.

5. **Ang pagbaligtad ng mga papel sa alipin:** Sa lipunang Romano, ang paghubad ng mabibigat na botang militar (*caligae* o *calciamenta*) at ang pagkayod ng putik mula sa mga ito ang pinakamababang gawain ng isang alipin. Ang makita ang isang batang opisyal ng guwardiya ng emperador na naglilinis ng bota ng sarili niyang lingkod at nagsisilbi sa kaniya sa mesa ay isang bagay na hinding-hindi maiisip sa kaisipan ng panahong iyon.

KABANATA III

Ang balabal na hinati sa dalawa sa mga pintuang-lungsod ng Amiens at ang pangitain kay Kristo

Minsan, sa panahong wala na siyang dala kundi ang kaniyang mga sandata at isang simpleng balabal na militar, sa gitna ng taglamig na higit na malupit kaysa karaniwan — sa ginaw na napakatindi kaya maraming tao ang namamatay sa lamig sa mga lansangan — nasalubong ni Martin ang isang dukhang lalaki, hubad na hubad, sa mga pintuang-lungsod ng Amiens. Nagmamakaawa ang pulubi sa mga dumaraan na kahabagan siya, pero nagpapatuloy lang sa paglakad ang lahat nang hindi man lang siya pinapansin. Agad na naunawaan ng binatang iyon na puno ng pananampalataya na, kung wala nang ibang sasaklolo sa kawawang iyon, ipinaubaya siya ng Diyos sa kaniyang pangangalaga.

Pero ano ang magagawa niya? Wala na siyang iba kundi ang balabal na militar na suot niya, dahil naipamigay na niya ang lahat ng iba pa sa ibang nangangailangan. Kaya hinugot niya ang espadang nakasukbit sa kaniyang baywang, hinati nang eksakto sa gitna ang balabal, ibinigay ang kalahati sa dukha at ibinalik sa kaniyang balikat ang natirang

piraso. Sa paligid niya, ang ilan sa mga nanonood sa tagpo ay humagalpak ng tawa, dahil katawa-tawa para sa kanila ang hitsura ng isang sundalong putol ang kalahati ng balabal; pero ang marami pang iba, na may higit na konsiyensiya, ay labis na nahiya dahil wala silang ginawang ganoon, gayong sobra-sobra ang kakayahan nilang damitan ang lalaking iyon nang hindi sila mismo giniginaw.

Sa mga pintuang-lungsod ng Amiens, sa isang napakalamig na taglamig, hinahati ni Martin sa dalawa gamit ang espada ang kaniyang puti at eskarlatang balabal ng Guwardiya Palatina para ibalot sa isang hubad na dukha sa niyebe.

Kinagabihan, pagkatapos niyang makatulog, nakita ni Martin si Kristo sa panaginip, suot ang mismong kalahati ng balabal na ibinigay niya sa pulubi. Naramdaman niyang hinihiling sa kaniya na tingnang mabuti ang Panginoon at kilalanin ang kasuotang ipinamigay niya. Pagkatapos na pagkatapos, narinig niyang sinabi ni Jesus sa malinaw na tinig sa napakaraming anghel sa paligid niya: “Si Martin, na katekumeno pa lang, ang nagdamit sa akin ng balabal na ito!”

Tapat sa mga salitang Siya mismo ang bumigkas sa Ebanghelyo — *"Nang gawin ninyo ito sa pinakahamak sa mga kapatid kong ito, sa akin ninyo ito ginawa"* — ipinakikita ng Panginoon sa ganitong paraan na Siya mismo ang binalot sa katauhan ng dukhang iyon; at, para patunayan ang halaga ng ginawang iyon, pinili Niyang magpakita na suot ang mismong piraso ng tela na tinanggap ng pulubi. Sa kabila ng pangitaing ito, hindi napuno ng kayabangan si Martin. Kabaligtaran pa nga: dahil nakilala niya sa lahat ng ito ang kabutihan ng Diyos, pagtuntong na pagtuntong niya ng labingwalong taon ay nagmadali siyang magpabinyag. Gayunman, hindi siya agad umalis sa hukbo, dahil bumigay siya sa mapilit na pakiusap ng kaniyang tribuno, na malapit niyang kaibigan at kasama sa tolda; sapagkat ipinangako sa kaniya ng komandanteng ito na, pagkatapos na pagkatapos ng sarili nitong termino ng paglilingkod-militar, iiwan din nito ang makamundong buhay. Dahil pinanghawakan niya ang pangakong iyon, nanatili si Martin sa hukbo nang halos dalawang taon pa pagkatapos ng kaniyang binyag, bagaman noon ay sundalo na lang siya sa pangalan.

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang balabal na militar, ang pinagmulan ng salitang "kapilya" at ang Tag-init ni San Martin

Kababasa lang natin ng pinakatanyag na pangyayari sa buhay ni San Martin, na naganap sa mga pintuang-lungsod ng *Samarobriva Ambianorum* — ang kasalukuyang lungsod ng **Amiens**, sa hilagang Pransiya — sa isang napakalamig na taglamig noong dekada 330 o 350. Tatlong kawili-wiling bagay ang lalo pang nagbibigay-buhay sa tagpong ito:

1. **Bakit hinati ni Martin ang balabal sa halip na ibigay ang kabuuan nito?** Sa guwardiya ng emperador na Romano, ang puti o eskarlatang balabal na militar (*chlamys*, na kadalasang sinasapinan ng balat ng tupa kapag taglamig) ay bahagi ng opisyal na uniporme: ang kalahati ay pag-aari ng Estadong Romano at ang isa pang kalahati ay binabayaran ng sundalo. Kapag humarap ang isang sundalo sa parada nang walang anumang balabal, pinarurusahan siya dahil sa pagkawala ng kagamitan! Sa paghati rito gamit ang kaniyang espada, ipinamigay ni Martin ang lahat ng sa kaniya at itinira ang bahaging

obligado — at naging katawa-tawa ang hitsura niya (*truncatus habitu*) kaya nagtawanan ang mga dumaraan.

2. **Kung paano pinagmulan ng mga salitang "kapilya" at "kapelyan" ang kalahating balabal ni Martin:** Pagkaraan ng ilang siglo, ang kalahating balabal na ito ni San Martin (na tinatawag sa huling Latin na *cappa*, "maliit na balabal") ang naging pinakamahalagang relikya ng mga haring Franco, na dinadala pa nga nila sa labanan. Ang maliit na dambana kung saan nila itinatago ang *cappa* ni San Martin ay tinawag na *capella* ("ang lugar ng maliit na balabal"), at ang mga paring inatasang mag-ingat dito ay ang mga *capellani*. Iyan ang tuwirang pinagmulan ng mga salitang **kapilya** at **kapelyan**, na dumating sa atin sa pamamagitan ng Espanyol!

3. **At ang "Tag-init ni San Martin"?** Gaya ng makikita mo sa orihinal na teksto ni Sulpicio Severo, noong ikaapat na siglo ay wala pang alamat tungkol sa araw na sumisilip sa mga ulap sa sandaling iyon. Lumitaw ang tradisyong-bayang iyon pagkaraan ng ilang siglo, nang ang pista ng libing ni San Martin (tuwing **ika-11 ng Nobyembre**) ay tumapat sa karaniwang lagay ng panahon sa kalagitnaan ng Nobyembre sa Europa — sunod-sunod na araw ng mainit na sikat ng araw at maaliwalas na langit bago ang taglamig — at pinag-isa magpakailanman ang init ng kalooban sa pagbibigay ng balabal at ang araw ng taglagas.

KABANATA IV

Harapan kay Juliano sa Worms: "Sundalo ako ni Kristo; hindi ako maaaring lumaban"

Samantala, sinalakay ng mga bayang barbaro ang Galia. Tinipon noon ng Cesar na si Juliano ang kaniyang hukbo malapit sa lungsod ng mga Vangiones at sinimulang mamahagi ng isang espesyal na gantimpalang salapi sa mga sundalo. Gaya ng nakaugalian, isa-isang tinawag sa pangalan ang mga lalaki, hanggang sa dumating ang pagkakataon ni Martin.

Nang maisip niyang ito na ang tamang sandali para hilingin ang kaniyang pagpapaalis sa hukbo — lalo pa't itinuturing niyang hindi tapat na tanggapin ang pera gayong alam niyang hindi siya sasabak sa labanan — tuwirang kinausap ni Martin si Juliano: "Hanggang ngayon ay naglingkod ako sa iyo; hayaan mong sa Diyos naman ako maglingkod ngayon. Ang lalaking sasabak sa labanan ang tumanggap ng gantimpala mo; sundalo ako ni Kristo, hindi ako maaaring lumaban."

Sa Worms (356 AD), sa harap ng tribunal na militar at ng mga kaban ng ginto ng Cesar na si Juliano, tinatanggihan ni Martin ang gantimpala para sa kampanya: "Hanggang ngayon ay naglingkod ako sa iyo; hayaan mong sa Diyos naman ako maglingkod ngayon. Sundalo ako ni Kristo, hindi ako maaaring lumaban."

Nang marinig ito, nagngitngit sa galit ang tirano at isinumbat sa kaniya na hindi dahil sa pananampalataya kaya gusto niyang umalis sa hukbo, kundi dahil sa takot sa labanang nakatakda kinabukasan. Si Martin, na hindi nagpasindak — at lalo pa ngang tumatag sa harap ng mga bantang iyon — ay sumagot sa kaniya: "Kung sa palagay mo ay karuwagan ito at hindi pananampalataya, bukas ay haharap ako nang walang sandata sa unang hanay, sa unahan ng ating mga hukbo; at sa ngalan ng

Panginoong Jesus, nang walang kalasag o helmet, at tanging tanda ng krus ang pananggalang, susulong ako nang walang takot sa gitna ng mga hanay ng kaaway.”

Agad siyang ipinaaresto ni Juliano, para pilitin siyang tuparin ang kaniyang salita kinabukasan, sa pagharap sa mga barbaro nang walang sandata. Pero pagsapit na pagsapit ng umaga, nagpadala ang kaaway ng mga sugo para humingi ng kapayapaan, sumuko nang walang kondisyon at isinuko ang lahat ng mayroon sila.

Dahil dito, sino ang mag-aalinlangan na dahil kay Martin ang tagumpay, na sa ganitong paraan ay iniligtas ng Diyos mula sa pagkakatapon nang walang sandata sa unang hanay? Siyempre, ang Panginoon, sa Kaniyang kabutihan, ay kayang-kaya sanang ingatang ligtas ang Kaniyang sundalo sa gitna ng mga espada at sibat ng kaaway; pero pinili Niyang iwasan ang labanan mismo, para hindi na kailangang masaksihan pa ng mga mata ni Martin ang kamatayan ng ibang tao. Tutal, ano pa bang ibang tagumpay ang ibibigay ni Kristo sa Kaniyang sundalo kundi ito: ang talunin ang kaaway nang hindi nagbububo ng kahit isang patak ng dugo at nang walang sinumang namamatay?

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang gantimpalang ginto, si Juliano na Apostata at isa sa mga unang tumutol dahil sa budhi

Nasa taong **356 AD** tayo, sa *Borbetomagus*, ang lungsod ng bayan ng mga Vangiones — ang kasalukuyang **Worms**, sa pampang ng ilog Rhine, sa Alemanya. Tumawid sa Rhine ang mga tribong Hermaniko (mga Alamanni at mga Franco) at dinambong ang ilang lungsod sa Galia.

Namumuno sa mga hukbong Romano si **Cesar Juliano**, pamangkin ni Constantino, na pagkaraan ng ilang taon ay magiging emperador at makikilala sa kasaysayan bilang si **Juliano na Apostata** (361–363), dahil sinubukan niyang ibalik ang paganismo sa Imperyong Romano at alisan ng mga pribilehiyo ang mga Kristiyano — kaya naman mabagsik siyang tinatawag ni Sulpicio na “ang tirano” (*tyrannus*).

Para masukat ang tapang ni Martin, makakatulong na maunawaan kung ano ang gantimpalang militar na ito (*donativum*): bukod sa karaniwang suweldo (*stipendium*), sa bisperas ng isang mahalagang kampanya ay personal na iniaabot ng komandante sa bawat sundalo ang isang malaking halaga sa mga baryang ginto. Ang pagtanggap sa *donativum* ay katumbas ng pagpapanibago ng pangako ng karangalan na lumaban hanggang kamatayan sa darating na labanan. Kung tinanggap ni Martin ang ginto at pagkatapos ay tumangging humawak ng espada, bibitayin sana siya dahil sa paglayas sa hukbo at pagnanakaw; sa pagtanggi sa pera sa harap ng madla, habang nakahanay sa parada ang buong hukbo, hayagan niyang hinamon ang awtoridad ni Juliano, sa isa sa mga pinakatanyag na kaso ng pagtutol dahil sa budhi noong Antigwedad.

KABANATA V

Si San Hilario ng Poitiers, ang tungkulin ng eksorsista at ang pananambang ng mga tulisan sa Alps

Pagkaalis na pagkaalis niya sa buhay-militar, pinuntahan ni Martin si San Hilario, obispo ng Poitiers, isang taong hinahangaan ng lahat noong panahong iyon dahil sa kaniyang pananampalataya at karunungan sa relihiyon, at nanatili siya sa piling nito nang ilang panahon. Gusto ni Hilario na manatili siyang malapit at maisama siya sa kaparian ng diyosesis sa pamamagitan ng pag-oordena sa kaniya bilang diyakono. Pero paulit-ulit na tumanggi si Martin, at iginiit na hindi siya karapat-dapat sa ganoon kadakilang tungkulin. Si Hilario, na isang taong napakatalas ng pag-unawa, ay nakakitang iisa lang ang paraan para makumbinsi siya: bigyan siya ng tungkuling napakababa na halos magmukhang pagbaba ng ranggo. Kaya iminungkahi niyang maging eksorsista siya; at sa pagkakataong ito ay pumayag si Martin, para hindi

lumabas na minamaliit niya ang posisyon dahil sa sobrang kababaan nito.

Hindi nagtagal, naramdaman niyang binabalaan siya sa panaginip na dapat niyang dalawin ang kaniyang bayang sinilangan at ang kaniyang mga magulang, na nakakapit pa rin sa paganismo, para subukang tulungan silang lumapit sa pananampalataya. Umalis siya nang may pahintulot ni San Hilario, na pinayagan lang siyang umalis matapos makuha sa kaniya, sa pamamagitan ng mga pakiusap at luha, ang pangakong babalik siya. Sinasabing mabigat ang loob ni Martin nang maglakbay, at binalaan niya ang kaniyang mga kasama na marami siyang haharaping hirap — na agad namang pinatunayan ng paglalakbay.

Sa simula pa lang, habang dumaraan sa ilang liblib na shortcut sa pagtawid sa Alps, nahulog siya sa pananambang ng mga bandido. Itinaas na nga ng isa sa kanila ang palakol para biyakin ang kaniyang ulo, pero pinigilan ng isa pang tulisan ang braso nito sa huling sandali. Gayunman, iginapos nila ang kaniyang mga kamay sa likod, ninakaw ang kaniyang mga dala at iniwan siya sa pagbabantay ng isa sa mga lalaki ng pangkat. Dinala siya ng lalaking ito sa isang tagong lugar at sinimulang tanungin kung sino siya. Sumagot si Martin na Kristiyano siya. Tinanong siya ng tulisan kung natatakot siya. Buong kahinahunan, tiniyak sa kaniya ni Martin na hindi pa siya kailanman nakadama ng ganoong kapanatagan sa buong buhay niya, dahil alam niyang hindi kailanman nabibigo ang pag-iingat ng Diyos, lalo na sa mga sandali ng pinakamalaking panganib; at idinagdag niyang siya pa nga ang naaawa rito, na dahil nasasangkot sa buhay ng krimen ay inilalayo ang sarili sa awa ni Kristo.

Sa mga bangin ng Alps, habang nakagapos ang mga kamay sa likod, payapang nagsasalita si Martin tungkol sa Ebanghelyo sa tulisang nagbabantay sa kaniya nang may hawak na palakol, at sa huli ay napabalik-loob niya ito.

Noon din ay sinimulan niyang ipaliwanag dito ang Ebanghelyo at kausapin ito tungkol sa salita ng Diyos. Hindi na kailangang pahabain pa ang kuwento: naniwala ang magnanakaw sa narinig niya, sinamahan si Martin hanggang sa maihatid siya nang ligtas pabalik sa pangunahing daan, at nagpaalam na humihiling na ipanalangin siya nito. Kalaunan ay nalaman na lubusang nagbago ng buhay ang lalaking ito at pumasok sa buhay-relihiyoso — sa katunayan, sinasabing ang buong pangyayaring ito ay nakarating sa atin mula mismo sa kaniyang bibig.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang katusuhan ni San Hilario at kung bakit mababang posisyon ang pagiging "eksorsista"**
>
> Si **San Hilario ng Poitiers** (mga 315–367) ang dakilang awtoridad na intelektuwal ng Simbahan sa Galia — isang kahanga-hangang teologo at tunay na gurong espirituwal ni Martin.
>
> May isang detalye sa kabanatang ito na kadalasang ipinagtataka ng sinumang nanonood ng mga horror na pelikula ngayon: bakit tumanggi si Martin na

maging **diyakono** dahil inakala niyang hindi siya karapat-dapat, pero pumayag na maging **eksorsista** dahil mababang tungkulin ito? Sa Simbahan ng ikaapat na siglo, ang mga **diyakono** ang kanang kamay ng obispo: sila ang humahawak sa mga kuwenta ng diyosesis, nag-oorganisa ng tulong sa mga dukha at may napakalaking bigat sa lipunan. Ang **eksorsista** naman ay kabilang sa tinatawag na "mga orden menor": isa itong tahimik at nakababababang gawain, na nakatuon sa pagsama sa mga katekumeno, pag-aalaga sa simbahan at pag-aasikaso sa mga taong may ligalig, o sa mga itinuturing na sinasapian, na namumuhay sa laylayan ng komunidad. Gumamit si Hilario ng napakahusay na sikolohiya: nakita niyang ang isang prestihiyosong tungkulin ay magpapatakbo kay Martin palayo, pero hinding-hindi nito tatanggihan ang pinakamababang baitang ng simbahan, sa takot na magmukhang mapagmataas!

KABANATA VI

Ang pagtatagpo nila ng Diyablo sa daan, ang paghagupit sa harap ng madla at ang lason sa Isla ng Gallinara

Habang nagpapatuloy siya sa paglalakbay, pagkaraang dumaan sa Milan, nagpakita sa kaniya ang Diyablo sa daan sa anyong tao at tinanong siya kung saan siya pupunta. Nang sumagot si Martin na pupunta siya kung saan siya tinatawag ng Panginoon, binalaan siya ng Diyablo: "Saan ka man pumunta at anuman ang subukan mong gawin, laging haharang sa daan mo ang Diyablo!" Agad siyang sinagot ni Martin ng talata ng Salmo: *"Ang Panginoon ay nasa aking panig; hindi ako natatakot sa magagawa ng tao sa akin."* At sa mismong sandaling iyon ay naglaho ang kaaway sa harap niya.

Nang sa wakas ay makarating sa kaniyang bayang sinilangan, nagawa niya ang bahagi ng matagal na niyang inaasam: naakay niya ang

kaniyang ina na iwan ang paganismo at yakapin ang pananampalataya, bagaman nagmatigas ang kaniyang ama na huwag magbago ng buhay. Gayunman, sa daan, ang halimbawa ni Martin ay nag-akay sa marami pang ibang tao na magbalik-loob.

Noong panahong iyon, lumaganap na sa buong Imperyo ang erehiyang Arriano at nangingibabaw ito lalo na sa rehiyon ng Illyricum. Halos mag-isa, buong tapang na hinarap ni Martin ang mga lokal na obispong nagtatanggol sa doktrinang iyon. Mahal ang ibinayad niya sa pagiging prangkang iyon: malupit siyang inusig, hinampas ng mga pamalo sa liwasang-bayan at, sa huli, pinalayas sa lungsod. Bumalik siya noon sa Italya, pero nang malaman niyang sa Galia rin ay dumaraan ang Simbahan sa matitinding paghihirap dahil nagtagumpay ang mga erehe na maipatapon si San Hilario, ipinasiya niyang magtatag ng isang maliit na monasteryo sa Milan. Kahit doon ay wala siyang katahimikan: si Auxencio, ang pangunahing lider ng mga Arriano sa lungsod, ay naglunsad ng mabangis na pag-uusig laban sa kaniya at, matapos siyang ipailalim sa lahat ng uri ng insulto at pang-aabuso, ay pinalayas siya sa Milan.

Dahil inakala niyang mas matalinong hintaying lumipas ang unos, umurong si Martin sa isang maliit na islang tinatawag na Gallinara, kasama ang isang paring may dakilang kabutihan. Doon siya namuhay nang ilang panahon na ang kinakain lang ay mga ugat at ligaw na halaman. Isang araw, nang hindi niya namamalayan, nakakain siya ng heleboro, isang halamang napakalason. Nang maramdaman niyang kumakalat ang lason sa kaniyang katawan at maisip na nasa bingit na siya ng kamatayan, nagsimula siyang manalangin nang buong lakas: lumipas ang panganib at lubusang nawala ang mga kirot. Hindi nagtagal, nalaman niyang ang emperador, na nagsisi sa nauna nitong pasiya, ay nagpahintulot kay San Hilario na bumalik mula sa pagkakatapon; agad na tumulak si Martin papuntang Roma sa pag-asang maaabutan niya ito sa paglalakbay pauwi.

🎙️ Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang krisis na Arriano at ang ilang na isla ni Martin

Para maunawaan kung bakit **hinagupit si Martin sa liwasang-bayan** sa Balkans (ang lalawigan ng *Illyricum*, na sumasaklaw sa Pannonia at bahagi ng kasalukuyang Croatia at Serbia) at pinalayas sa **Milan**, kailangan nating tingnan ang pinakamalaking kontrobersiyang panrelihiyon ng ikaapat na siglo: ang **Arrianismo**.

Itinuro ni Arrio, isang pari ng Alexandria, na si Jesu-Kristo ay hindi Diyos na walang hanggan at kapantay ng Ama, kundi ang una at pinakaperpektong nilalang na nilikha ng Diyos. Bagaman kinondena na ng Konsilyo ng Nicea (325) ang ideyang iyon, kumampi si Emperador **Constancio II** sa mga obispong Arriano: ipinatapon niya ang mga obispong tapat sa Nicea (gaya ni San Hilario ng Poitiers, na itinapon sa kasalukuyang Turkey noong 356) at ibinigay ang mahahalagang sede, gaya ng kabiserang imperyal na Milan, sa mga obispong Arriano tulad ni **Auxencio**.

Dahil wala siyang lugar sa mga lungsod na kontrolado ng mga Arriano, naghanap si Martin ng kanlungan sa **Isla ng Gallinara** (*Isola Gallinara*), isang maliit at mabatong pulo sa tapat ng baybayin ng Liguria (malapit sa Albenga, sa hilagang Italya). Doon siya namuhay bilang ermitanyo na kumakain ng mga ligaw na ugat — hanggang sa araw na napagkamalan niyang ugat na makakain ang **heleboro**, isang nakalalasong halaman na kayang magpatigil ng puso.

KABANATA VII

Ang monasteryo ng Ligugé at ang unang himala: Ang katekumenong muling nabuhay

Dahil nakadaan na si Hilario sa Roma nang dumating siya roon, sinundan ni Martin ang mga yapak nito hanggang Poitiers. Tinanggap siya ni Hilario nang may napakalaking tuwa, at hindi nagtagal ay nagtatag si Martin ng isang maliit na monasteryo sa labas ng lungsod.

Di naglaon ay sumama sa kaniya ang isang batang katekumeno na gustong matutong mamuhay sa ilalim ng patnubay ng isang gurong lubhang hinahangaan; pero pagkaraan ng ilang araw ay naratay ang binata dahil sa napakataas na lagnat.

Sa kasamaang-palad, kinailangang umalis ni Martin para sa isang paglalakbay at tatlong araw siyang wala. Pagbalik niya, patay na ito nang datnan niya: napakabilis ng sakit kaya pumanaw ang binata nang hindi man lang nagkaroon ng panahong mabinyagan. Nakaburol ang bangkay sa gitna ng silid, napapaligiran ng mga mongheng lumuluha habang inihahanda ang libing, nang patakbong pumasok si Martin, na umiiyak nang buong pait.

Sa patnubay ng isang malalim na inspirasyon sa kalooban, hiniling niya sa lahat na lumabas sa maliit na selda kung saan nakahimlay ang bangkay, ikinandado ang pinto mula sa loob at dumapa sa ibabaw ng kapatid na wala nang buhay. Nanatili siyang ganoon, taimtim na nananalangin, nang ilang panahon, hanggang sa maramdaman niya, sa kaibuturan ng kaniyang kaluluwa, na kumikilos ang kapangyarihan ng Diyos. Pagkatapos ay bahagya siyang bumangon at itinutok ang mga mata sa mukha ng binata, naghihintay, puno ng pagtitiwala, sa bunga ng kaniyang panalangin at ng awa ng Panginoon. Wala pang dalawang oras ang lumilipas nang makita niyang ang buong katawan ay nagsimulang gumalaw, napakabagal, at ang mga talukap ng mata ay nanginig at muling dumilat sa liwanag. Sa tindi ng kaniyang damdamin, bumulalas si Martin ng pasasalamat sa Diyos sa tinig na napakalakas kaya napuno ng mga sigaw ng kagalakan ang buong selda. Nang marinig ito, ang mga mongheng naghihintay sa labas ng pinto ay agad na sumugod papasok — at hindi nakapagsalita nang makitang buhay ang iniwan nilang patay!

Sa monasteryo ng Ligugé — ang pinakamatanda sa Europa — pagkaraan ng dalawang oras ng taimtim na panalangin ni Martin, ang batang katekumenong namatay nang hindi nabinyagan ay dumilat at muling nabuhay, na ikinamangha ng mga monghe.

Nang maibalik sa buhay, agad na bininyagan ang binata at nabuhay pa nang maraming taon, at siya ang naging unang buhay na saksi sa atin ng mga himala ni Martin. Siya mismo ang nagkukuwento noon ng nangyari sa kaniya pagkaalis niya sa kaniyang katawan: dinala siya sa harap ng kataas-taasang Hukom at, dahil hindi pa siya nabibinyagan, karirinig pa lang niya ng mabigat na hatol na nagpapadala sa kaniya sa isang madilim na lugar sa gitna ng isang pulutong na walang pangalan. Pero sa sandaling iyon, ipinaalam ng dalawang anghel sa Hukom na ito ang mismong binatang ipinananalangin ni Martin. Sa utos ng Hukom, ang mga anghel ding iyon ang nagbalik sa kaniya, nag-abot sa kaniya kay Martin at nagsauli sa kaniya sa buhay. Mula sa araw na iyon, lumaganap sa lahat ng dako ang katanyagan ni Martin: ang taong itinuturing na ng lahat na banal ay hinangaan na rin dahil sa kapangyarihan ng kaniyang mga kababalaghan at inihambing sa mga Apostol mismo.

🎙️ Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang pinakamatandang monasteryo sa Europa at isang salaysay ng bingit ng kamatayan mula sa ikaapat na siglo

Ang maliit na komunidad na itinatag ni Martin malapit sa Poitiers bandang **361** ay ang **Ligugé** — na itinuturing ng mga historyador na **pinakamatandang monasteryo sa Kanlurang Europa**, itinatag mahigit isa't kalahating siglo bago si San Benito!

Pansinin mo ang dalawang kawili-wiling detalye sa pangyayaring ito:

1. **Ang kilos ng mga sinaunang propeta:** Nang isara ni Martin ang pinto ng silid at dumapa sa ibabaw ng patay na binata, inuulit niya nang eksakto ang kilos ng mga propetang sina Elias (1 Hari 17:21) at Eliseo (2 Hari 4:34) sa Lumang Tipan.

2. **Ang takot na mamatay nang hindi nabibinyagan:** Bakit sinasabi ng binata na ipapadala na sana siya sa isang "madilim na lugar" (*obscuris locis*)? Para sa mga Kristiyano ng ikaapat na siglo, ang mamatay habang katekumeno pa lang, bago ang binyag, ay nag-iiwan sa kaluluwa na pinagkaitan ng ganap na pagpasok sa liwanag — at ang paglalarawang ito ay isa rin sa mga pinakamatandang salaysay sa panitikang Kanluranin ng tinatawag natin ngayong near-death experience.

KABANATA VIII

Ang batang alipin ni Lupicino na iniligtas mula sa kamatayan

Hindi nagtagal, habang dumaraan siya sa mga lupain ni Lupicino, isang napakahalagang tao na mataas ang katayuan sa lipunan, narinig ni Martin sa malayo ang mga sigaw at desperadong pag-iyak ng maraming tao. Sa pag-aalala, lumapit siya sa bahay para itanong kung ano ang nangyari, at sinabihan siyang isang batang alipin ng asyenda ang kakikitil lang sa sariling buhay sa pamamagitan ng pagbibigti.

Pagkaalam na pagkaalam niya nito, pumasok si Martin sa maliit na silid kung saan nila inihimlay ang bangkay, hiniling sa lahat na lumabas, dumapa sa ibabaw ng binata at nanatiling nananalangin nang ilang panahon. Hindi nagtagal, nagsimulang bumalik ang kulay sa mga pisngi ng binata, at ang kaniyang mga mata, na nanlalabo na, ay muling kumislap at tumitig sa mukha ni Martin. Sa mabagal na pagsisikap na bumangon, hinawakan ng binata ang kanang kamay ni Martin, tumayo at lumakad palabas sa sarili niyang mga paa, kahawak-kamay nito, hanggang sa patyo sa pasukan, sa harap ng hindi makapaniwalang mga mata ng lahat ng taong iyon.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Malasakit sa mga pinakamahina sa malalaking asyendang Romano**
>
> Si Lupicino ay ang tinatawag ng mga Romano na *vir honoratus* — isang malaking may-ari ng lupa mula sa aristokrasyang senatoryal, panginoon ng isang napakalawak na asyendang pang-agrikultura (*villa*) kung saan nagtatrabaho ang dose-dosena o daan-daang alipin (ang *familia*, sa Romanong kahulugan ng salita).
>
> Ang nagpapaantig sa maikling kabanatang ito ay ang reaksiyon ni Martin sa pagpapakamatay ng isang kawawang alipin (*servulus*). Samantalang sa mga sumunod na siglo ay kokondenahin ng mga batas ng Simbahan ang pagpapakamatay nang napakahigpit, hanggang sa ipagbawal pa ang Kristiyanong paglilibing, si Martin ay hindi nagsesermon at hindi natatakot na hawakan ang isang binatang winakasan ang sariling buhay dahil sa kawalan ng pag-asa: pumapasok siya sa silid nito, nananalangin sa ibabaw ng katawan nito at inaakay ang binata sa kamay palabas sa patyo, sa harap ng amo at ng lahat ng lingkod ng bahay.

KABANATA IX

Ang “pagdukot” para gawin siyang obispo ng

Tours at ang pagkapahiya ni Obispo Defensor

Bandang panahong iyon, sinimulang gustuhin ng mga tao ng Simbahan ng Tours na si Martin ang maging obispo nila. Dahil alam nilang hinding-hindi magiging madali na mailabas siya sa kaniyang monasteryo, isang taga-Tours na nagngangalang Ruricio ang nakaisip ng isang pakana: nagkunwari siyang nasa bingit ng kamatayan ang kaniyang asawa at, paluhod na nagpatirapa sa paanan ni Martin, ay nagmakaawa nang husto kaya nakumbinsi niya itong sumama sa kaniya. Sa daan, may ilang pangkat ng mga taga-lungsod na nakapuwesto na ayon sa napagkasunduan; pinalibutan nila siya sa daan at dinala siya, na halos may bantay, sa Tours.

Naghihintay sa kaniya ang isang kahanga-hangang dami ng tao, na nanggaling hindi lang sa Tours kundi sa mga karatig-bayan, para bumoto sa pagpili ng bagong obispo. Sa hanay ng taumbayan ay walang dalawang opinyon: iisa ang gusto ng lahat at sabay-sabay nilang sinasabi na walang mas karapat-dapat maging obispo kaysa kay Martin, at mapalad ang diyosesis na may ganoong tao sa pamunuan nito. Gayunman, may isang maliit na pangkat na tutol — kabilang ang ilan sa mga obispong ipinatawag sa lungsod para sa seremonya ng ordenasyon — na nagsikap na hadlangan ang pagpili sa anumang paraan. Hayagan nilang sinasabi na si Martin ay isang taong walang katayuan, na wala siyang hitsura para maging obispo, na pangit ang kaniyang pananamit, marumi ang damit at gulo-gulo ang buhok. Pero ang taumbayan, na higit na may sentido komun kaysa sa kanila, ay pinagtawanan ang katigasan ng ulo ng mga prelado na, sa pagsisikap na maliitin ang isang taong lubhang kahanga-hanga, ay pinupuri lang pala siya. Sa huli ay wala silang nagawa kundi konsagrahan siya, itinulak ng kalooban ng taumbayan at ng mga plano ng Diyos.

Sinasabing, sa mga obispong naroroon, ang pinakamatinding lumaban kay Martin ay isang lalaking ang pangalan ay — sa lahat pa naman ng

pangalan — Defensor, at na sa araw ding iyon ay napahiya siya sa harap ng madla dahil sa isang bagay na itinuring ng lahat na propetikong tanda. Nagkataon kasing ang tagabasang inatasang bumasa ng Kasulatan sa seremonya ay hindi makasingit sa dami ng tao at naipit sa labas. Habang naghihintay ang mga pari sa altar, tuliro at hindi alam ang gagawin, isa sa mga naroroon ang dumampot ng aklat ng mga Salmo, binuksan ito nang basta-basta at sinimulang basahin nang malakas ang unang talatang tumambad sa kaniyang mga mata. At ganito ang sinasabi ng Salmo: *"Mula sa bibig ng mga bata at mga sanggol ay nagpalabas ka ng ganap na papuri laban sa iyong mga kalaban, upang talunin ang kaaway at ang tagapagtanggol."*

Pagkaalingawngaw na pagkaalingawngaw ng mga salitang ito sa simbahan, ang buong bayan ay bumulalas sa isang napakalakas na sigawan, kaya ang mga tumututol ay lubusang nawalan ng panlaban at nabalot ng kahihiyan. Walang nag-alinlangan na lumabas ang Salmong iyon ayon sa kalooban ng Diyos, para marinig mismo ni Obispo Defensor noon din ang pagkondena sa kaniyang intriga: sa pamamagitan ng tinig ng mga simpleng tao, pinagtibay ang papuri ng Diyos kay Martin at, kasabay nito, nahulog ang maskara ng kalaban.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Mga halalang-bayan sa simbahan, mga obispong taga-alta sosyedad at ang paglalaro sa salitang "Defensor"**
>
> Ang petsa ay **ika-4 ng Hulyo 371**, ang araw na kinonsagrahan si Martin bilang obispo ng Tours (*Caesarodunum Turonum*). Perpektong inilalarawan ng pangyayaring ito ang tatlong napakabuhay na aspekto ng Simbahan noong ikaapat na siglo:
>
> 1. **Kung paano inihahalal ang isang obispo:** Noong Antigwedad, ang mga obispo ay hindi hinihirang ng Roma mula sa malayo; tuwiran silang pinipili sa bukas na pagtitipon ng mga Kristiyano ng lungsod (*ad suffragia ferenda*), kasama ang mga lokal na pari at ang mga obispo ng mga karatig na diyosesis. Kapag ayaw tanggapin ng isang mongheng mahal na mahal ng taumbayan

ang tungkulin, kung minsan ay gumagamit ang mga residente ng "palakaibigang pagdukot" — gaya mismo ng ginawa ni Ruricio!

2. **Ang banggaan ng mga pinong obispo at ng gusgusing monghe:** Bakit nandiri ang ibang mga obispo sa gasgas na damit ni Martin at sa kaniyang mahaba at magulong buhok? Dahil, sa ikalawang hati ng ikaapat na siglo, ang pagiging obispo ng isang lungsod na Romano ay isa nang posisyong may malaking prestihiyo sa lipunan, na hinahawakan higit sa lahat ng mga dating senador, matataas na opisyal at malalaking may-ari ng lupa na sanay sa malilinis na tunika at sa magandang asal ng aristokrasya. Ang hitsura ng isang dukhang ermitanyo, na hindi ginupitan ang balbas at buhok, ay lumalabag sa bawat tuntunin ng kagandahang-asal ng pangkat na iyon.

3. **Ang paputok na pagkakataon ng Salmo 8:3:** Bakit nagkagulo ang lahat sa pagbasang iyon? Sa mga salin ng Bibliya ngayon, ang talata ay isinasalin na *"upang patahimikin ang kaaway at ang manghihiganti"*. Pero sa *Vetus Latina* — ang lumang saling Latin na ginagamit sa Galia noong panahon ni Martin — ang salitang ginamit para sa "manghihiganti" ay literal na **defensorem** (*"ut destruas inimicum et defensorem"*)! Dahil ang pinuno ng oposisyon kay Martin ay nagngangalang **Defensor**, ang marinig na may bumabasa nang basta-basta ng *"upang talunin ang kaaway at ang Defensor"* ay naging para sa lahat na isang tuwirang sagot mula sa Diyos, na may binabanggit pang pangalan!

KABANATA X

Ang obispong nakatira sa kubong kahoy: Ang pagtatatag ng Marmoutier

Nang maging obispo na siya, halos wala akong mahanap na salita para ilarawan ang kadakilaan ng kaluluwang ipinakita ni Martin. Nanatili siyang eksaktong iyon ding tao na dati pa: ang gayunding kababaang-loob ng puso, ang gayunding karukhaan sa pananamit. Puno ng likas na awtoridad at biyaya, ginampanan niya nang lubusan ang mga

pananagutan ng isang obispo nang hindi kailanman iniiwan ang payak at mahigpit na buhay ng isang monghe.

Noong mga unang araw, nakatira pa siya sa isang maliit na silid na katabi ng simbahan ng lungsod. Pero dahil hindi niya matiis ang walang-tigil na pagdating ng mga taong kumakatok sa kaniyang pinto, ipinasiya niyang magtatag ng isang monasteryo mga tatlong kilometro mula sa Tours. Napakatahimik at napakatago ng lugar kaya para na itong disyerto mismo: sa isang panig ay nakatayo ang matarik na pader ng isang mabatong bangin; sa kabilang panig, niyayakap ng ilog Loire ang maliit na kapatagan sa isang banayad na liko. Iisa lang ang landas papunta roon, at napakakitid pa nito.

Ang Abadiya ng Marmoutier, sa labas ng Tours: sa pagitan ng dalisdis na batong-apog na inukit para maging mga kuweba at ng liko ng ilog Loire, inilalaan ng mga pinakabatang alagad ang sarili sa pagkopya ng mga manuskrito.

Gumawa si Martin para sa sarili ng isang simpleng kubo na yari sa kahoy at nilalang sanga, at ganoon din ang ginawa ng ilang monghe; pero ang karamihan ay tuwirang humukay ng kanilang silungan sa

malambot na bato ng gilid ng burol. Walumpung alagad ang nanirahan doon, lahat ay nakatalagang sumunod sa halimbawa ng kanilang guro. Walang sinumang may sariling pag-aari; lahat ay pag-aari ng lahat, at bawal bumili o magbenta ng kahit ano, taliwas sa ginagawa na ng maraming ibang monghe.

Walang sinuman doon ang gumagawa ng anumang gawaing-kamay, maliban sa iisa: ang pagkopya ng mga aklat — isang gawaing ibinibigay sa mga pinakabata, para mailaan ng mga nakatatanda ang buong panahon nila sa panalangin. Halos walang lumalabas sa kaniyang selda, maliban sa oras ng sama-samang pananalangin. Lahat sila ay kumakain ng iisang pagkain nang sabay-sabay sa pagtatapos ng araw, pagkatapos ng ayuno, at walang umiinom ng alak maliban kung may sakit at kailangan ito bilang gamot. Halos lahat ay nakasuot ng magagaspang na tunika na yari sa balahibo ng kamelyo; ang pagsusuot ng malalambot na tela ay itinuturing doon na mabigat na pagkakamali — na lalo pang kahanga-hanga kung aalalahanin nating marami sa mga mongheng iyon ay galing sa mga maharlikang pamilya, lumaki sa ginhawa at pinili ang mahirap at mababang buhay na ito nang kusang-loob. Kalaunan ay nakita nating naging obispo ang ilan sa kanila; tutal, anong lungsod o anong diyosesis ang hindi nangarap na magkaroon sa pamunuan nito ng isang paring hinubog sa monasteryo ni Martin?

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang mga kuweba ng ilog Loire at ang duyan ng mga tagakopya ng Edad Medya**
>
> Ang kanlungang itinatag ni Martin dalawang milyang Romano (mga 3 kilometro) mula sa Tours, na nakasiksik sa pagitan ng burol na batong-apog at ng ilog Loire (*Liger*), ang magiging tanyag na Abadiya ng **Marmoutier** (*Maius Monasterium*). Ang bato sa pampang na iyon ng Loire ay *tuffeau*, isang puting batong-apog na madaling hukayin, kung saan mabibisita mo pa rin ngayon ang mga kuwebang binuksan ng mga monghe ni Martin!
>
> May dalawang detalye sa kabanatang ito na may napakalaking epekto sa kasaysayan ng Europa:

1. **Buong pagtatalaga sa pagkopya ng mga aklat (*scriptores*):** Samantalang ang mga monghe sa mga disyerto ng Ehipto ay naglalala ng mga basket o lubid para may makain, lumikha si Martin sa Marmoutier ng isang tuntuning bago sa Kanluran: ang tanging gawaing-kamay ng monasteryo ay ang **pagkopya ng mga aklat sa pamamagitan ng kamay**. Sa pag-aatas sa mga pinakabatang monghe na kopyahin ang mga manuskrito, inihasik ni Martin ang binhi ng magiging mga *scriptoria* ng Edad Medya na magliligtas sa malaking bahagi ng sinauna at Kristiyanong kultura sa panahon ng pagbagsak ng Imperyong Romano.

2. **Isang punlaan ng mga bagong obispo:** Sa pag-akit sa mga kabataang lalaki ng aristokrasyang Romano (*nobiles*) tungo sa isang buhay na walang ari-arian at nakatalaga sa pag-aaral ng Kasulatan, naging tunay na paaralang espirituwal ang Marmoutier na pinanggalingan ng marami sa mga obispong nagpanibago sa Simbahan sa Galia.

KABANATA XI

Ang huwad na martir na nabunyag: Ang espiritu ng kriminal sa tabi ng altar

Dumako naman tayo ngayon sa iba pang kahanga-hangang bagay na ginawa ni Martin bilang obispo. Hindi kalayuan sa lungsod, napakalapit sa monasteryo, may isang libingang nakasanayan nang puntahan ng mga tao para manalangin, sa paniniwalang mga Kristiyanong martir ang nakalibing doon — kaya nga nagpatayo pa ng altar sa lugar na iyon ang mga naunang obispo.

Pero si Martin ay hindi taong basta-basta naniniwala sa mga kuwentong hindi buo. Sinimulan niyang tanungin ang mga pinakamatandang pari at kleriko ng diyosesis kung sino ba talaga ang martir na iyon at kailan ito namatay, at inamin niyang hirap na hirap siyang tanggapin ang isang debosyong walang iniwang kahit isang mapagkakatiwalaang tala ang

mga sinaunang tao. Sa loob ng ilang panahon ay iniwasan pa nga niyang tumapak doon: dahil wala siyang katiyakan, ayaw niyang saktan ang tapat na paniniwala ng mga tao, pero ayaw rin niyang bigyan ng opisyal na pagsang-ayon, sa pamamagitan ng kaniyang presensiya, ang isang debosyong maaaring pamahiin lang pala. Hanggang isang araw ay ipinasiya niyang pumunta sa lugar, kasama lang ang ilang monghe.

Huminto siya sa harap ng libingan at nanalangin sa Diyos, hinihiling sa Kaniya na ipakita kung sino ang nakalibing doon at kung anong uri ng buhay ang ipinamuhay nito. Pagkalingon na pagkalingon niya sa kaliwa, nakita niya, nakatayo mismo roon, ang isang maitim na aninong mabangis ang anyo. Inutusan ito ni Martin na sabihin kung ano ang pangalan nito at kung ano ang ginawa nito noong nabubuhay pa. Sinabi ng espiritu ang pangalan nito at ipinagtapat ang lahat: isa siyang tulisan sa daan, binitay dahil sa mga krimeng ginawa niya, at sinasamba lang dahil sa lubos na pagkakamali ng mga taong walang alam; wala siyang anumang kinalaman sa mga martir, dahil habang sila ay nasa kaluwalhatian ng Diyos, siya naman ay nagdurusa roon sa kaniyang parusa. Ang pinakakapansin-pansin ay malinaw na naririnig ng mga mongheng kasama ni Martin ang tinig na sumasagot, bagaman wala silang nakikitang sinuman.

Ikinuwento noon sa kanila ni Martin ang kakikita lang niya at iniutos na alisin agad ang altar sa lugar na iyon, at pinalaya ang mga tao mula sa patuloy na pagkalinlang ng huwad na debosyong iyon.

> 🎙️ **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang mapanuring isip ni Martin at ang pagkahumaling sa mga relikya noong ikaapat na siglo**
>
> Sa pagtatapos ng ikaapat na siglo, sumidhi ang debosyon sa mga martir sa buong Imperyong Romano: bawat bayan ay gustong magkaroon ng puntod ng isang bayani ng mga lumang pag-uusig, at sapat nang may lumitaw na lumang libingan sa tabi ng daan para magsimulang mamanata roon ang mga tao.

Nakakagulat na malinaw ang pag-iisip ni Martin para sa panahong iyon: sa halip na magbulag-bulagan dahil "mabuti naman ito sa pananampalataya ng mga tao", kumikilos siya na parang isang mahigpit na imbestigador. Tinatanong niya ang mga pinakamatandang pari, naghahanap ng mga talang pangkasaysayan — ang pangalan ng martir at ang petsa ng pagkamartir (*acta martyrum*) — at tumatangging pagtibayin ang isang debosyong walang ebidensiya. Pansinin mo rin ang isang simbolikong detalyeng tipikal sa sinaunang daigdig: ang anino ng kriminal ay lumilitaw **sa kaliwa** (*ad laevam* — *sinistra* sa Latin), ang panig na, kapwa sa kulturang Romano at sa Ebanghelyo ni San Mateo (25:33), ay iniuugnay sa kahatulan.

KABANATA XII

Ang libing ng pagano na nanigas sa gitna ng bukid

Pagkaraan ng ilang panahon, sa isa sa kaniyang mga paglalakbay sa kanayunan, natanaw ni Martin sa malayo ang libing ng isang pagano, na patungo sa paglilibingan at napapaligiran ng mga ritwal ng pamahiin. Dahil mahigit pitong daang metro pa ang layo nila, huminto si Martin para subukang alamin kung ano ang pagtitipong iyon, dahil hindi niya maaninag nang malinaw mula sa malayo kung ano ang nangyayari.

Gayunman, nakita niyang isa itong malaking pangkat ng mga magsasaka, at napansin niya ang ilang puting telang lino na pumapagaspas sa hangin sa ibabaw ng pinapasan nila sa balikat. Agad siyang nakumbinsing nagdaraos sila ng isang prusisyong pagano, dahil may lumang kaugalian ang mga taga-bukid ng Galia na iparada sa mga bukirin ang mga estatwa ng kanilang mga diyos, na natatakpan ng mga puting tela.

Itinaas noon ni Martin ang kaniyang kamay, nag-antanda ng krus sa direksiyon nila at inutusan silang huminto sa kinatatayuan nila at ibaba

ang kanilang dala. Pambihira ang sumunod na nangyari: una, biglang napahinto ang lahat ng lalaking iyon, hindi gumagalaw na parang mga estatwang bato; pagkatapos, gaano man sila magpumilit na sumulong, hindi sila makahakbang kahit isa pasulong at nagsimulang magpaikot-ikot sa kinatatayuan nila sa paraang lubos na katawa-tawa, hanggang sa, dahil sa pagod, ay wala silang nagawa kundi ilapag ang bangkay sa lupa. Tulala, nagtinginan sila nang tahimik, hindi maunawaan kung ano ang nangyayari sa kanila.

Samantala, nang makita ang tagpo nang mas malapitan, napagtanto ni Martin na isa lang itong prusisyon ng libing at hindi prusisyon ng mga idolo. Itinaas niyang muli ang kaniyang kamay at pinalaya silang buhatin ang patay at magpatuloy sa kanilang lakad. Kaya nga, nang gustuhin niya, pinahinto niya sila; at nang makita niyang nararapat, hinayaan niya silang umalis nang payapa.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Kung saan galing ang salitang "pagano" at ang mga prusisyon ng mga magsasaka sa Galia**
>
> Ang pangyayaring ito — na halos nakakatawa dahil sa larawan ng mga lalaking paikot-ikot at hindi makaalis sa iisang lugar — ay tumutulong na ipaliwanag ang pinagmulan ng mismong salitang **pagano**!
>
> Sa Latin, ang isang nayon o distritong rural ay tinatawag na *pagus*, at ang sinumang nakatira doon ay isang *paganus* — ang taga-bukid, ang taga-nayon (na tinatawag din ni Sulpicio na *rusticus*). Samantalang mabilis na lumaganap ang Kristiyanismo sa mga lungsod na Romano (*civitates*), sa mga rural na lugar ng Galia ay matagal na pinanatili ng mga magsasaka ang mga lumang ritwal na Celta-Romano. Isa sa mga pinakapopular ay ginaganap tuwing tagsibol (katulad ng pistang Romano na *Ambarvalia* at ng kulto kay Cibeles o sa mga sinaunang inang diyosa ng mga Celta): nagdadala sila ng mga imahen ng mga diyos, na natatakpan ng mga puting telang lino, sa prusisyon sa paligid ng mga taniman ng trigo para humingi ng masaganang ani. Sa layong 500 hakbang na Romano (mga 740 metro), napagkamalan ni Martin ang kumot ng patay na mga belo ng isa sa mga prusisyong iyon ng mga magsasaka — pero

> nang makita niyang mga taga-nayon lang pala ito na maglilibing ng patay, hinayaan niya silang magpatuloy sa kanilang buhay.

KABANATA XIII

Ang hamon ng sagradong pino: Nakagapos sa ilalim ng bumabagsak na puno

Sa isa pang pagkakataon, sa isang nayon kung saan kagigiba lang niya ng isang napakatandang templong pagano, naghahanda si Martin na ipaputol din ang isang malaking puno ng pino na nakatayo sa mismong tabi ng dambana. Pero sa pagkakataong ito, lumabas ang lokal na paring pagano at ang lahat ng naninirahan para pigilan siya. Mahirap mang paniwalaan, ang mga tao ring iyon na, sa kalooban ng Diyos, ay tahimik na nanood habang ginigiba ang templong bato ay ayaw na ayaw pumayag na galawin ang puno.

Matiyagang sinubukan ni Martin na ipaliwanag sa kanila na walang anumang banal sa isang katawan ng kahoy: sambahin na lang sana nila ang tunay na Diyos na pinaglilingkuran niya, dahil kailangang itumba ang punong iyon sapagkat nakatalaga ito sa isang huwad na espiritu. Hanggang sa isa sa mga taga-nayon, na mas mapangahas kaysa sa iba, ang naghagis ng hamon: “Kung ganiyan kalaki ang tiwala mo sa Diyos na sinasabi mong pinaglilingkuran mo, magkasundo tayo: kami mismo ang puputol sa puno, pero tumayo ka sa ilalim nito at saluhin mo ito sa pagbagsak! Kung talagang kasama mo ang Panginoon mo, makakaligtas ka nang buhay!”

Nang hindi man lang kumukurap at puno ng tiwala sa Diyos, tinanggap ni Martin ang kasunduan. Nang marinig ito, agad na pumayag ang lahat ng pagano: para sa kanila, sulit na sulit na mawala ang kanilang

sagradong puno kung, bilang kapalit, madudurog nito sa pagbagsak ang lalaking paikot-ikot na nagwawasak ng kanilang mga dambana.

Dahil nakahilig na nang husto sa isang panig ang pino sa paglaki nito, walang sinumang may kahit katiting na alinlangan sa eksaktong lugar na babagsakan nito. Iginapos noon ng mga taga-nayon si Martin at inilagay siya sa mismong puwestong pinili nila, sa tapat na tapat ng hilig ng puno. Pagkatapos ay kinuha nila ang kanilang mga palakol at sila mismo ang nagsimulang pumutol sa pino, puno ng sigla at kasiyahan. Sa buong paligid, dagsa ng tao ang nagtipon para manood mula sa malayo, pigil ang hininga. Unti-unti, nagsimulang umuga at lumagitik ang napakalaking pino, malapit nang bumagsak. Sa malayo, ang mga mongheng kasama ni Martin ay namutla na parang papel: sa matinding takot sa nalalapit na panganib, nawalan sila ng lahat ng pag-asa at maging ng kanilang pananampalataya, kumbinsidong makikita na nilang madudurog si Martin doon hanggang mamatay.

Pero siya ay nanatiling lubos na panatag, ipinaubaya ang sarili sa mga kamay ng Panginoon. At nang lumagitik nang malakas ang puno at sa wakas ay nagsimulang bumuwal nang diretso sa kaniya, dudurugin na siya, itinaas ni Martin ang kaniyang kamay at iginuhit sa hangin ang tanda ng krus. Sa mismong sandaling iyon — na para bang hinampas ito nang harapan ng isang mabangis na bugso ng hangin — umikot pabalik ang pino at bumagsak sa kabilang panig, at muntik pang madaganan ang mga magsasakang pumuwesto sa lugar na inakala nilang pinakaligtas!

Iginapos ng mga paganong taga-nayon sa eksaktong lugar na babagsakan ng napakalaking sagradong pino, itinataas ni Martin ang kaniyang kamay sa tanda ng krus at pinababagsak ang puno sa kabilang direksiyon.

Isang napakalakas na sigawan ang agad na umalingawngaw: hindi makapaniwala ang mga pagano sa kakikita lang nila, napaluha sa tuwa ang mga monghe at sabay-sabay na ipinagbunyi ng lahat ang pangalan ni Kristo. Sa araw na iyon ay naging malinaw na nagwagi ang pananampalataya sa lupaing iyon: sa buong pulutong na iyon ay halos walang kahit isang pagano na hindi lumapit at humiling kay Martin na ipatong sa kaniya ang mga kamay nito para maging katekumeno siya, iniiwan ang mga lumang paniniwala para sumunod sa Panginoong Jesus. Ang totoo, bago dumating doon si Martin, halos walang Kristiyano sa rehiyong iyon; pero napakalaki ng epekto ng kaniyang mga himala at halimbawa kaya ngayon ay wala nang nayon doon na walang mga simbahang puno ng tao o mga monasteryo. Dahil tuwing gumigiba siya ng dambanang pagano, sinisikap ni Martin na magtayo agad ng simbahan o maliit na monasteryo sa mismong lugar na iyon.

🎙️ Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Bakit mas ipinagtanggol ng mga Galo ang isang puno ng pino kaysa sa isang templong bato?

Napansin mo ba ang isang kawili-wiling detalye sa mismong simula ng kabanatang ito? Hinayaan ng mga tao ng nayon na gibain ang templong bato nang walang reaksiyon, pero nang gustuhin ni Martin na putulin ang **puno ng pino** ay muntik na nila siyang patayin! Bakit?

Ang paliwanag ay nasa sinaunang relihiyon ng mga Celta (ang mga Galo): bago dumating ang mga Romano, hindi nananalangin ang mga Celta sa loob ng mga saradong gusali; para sa kanila, ang tunay na tahanan ng mga diyos ay nasa mga punong daan-daang taon na at sa mga sagradong kakahuyan (*nemora*). Ang templong bato ay isa lang usong dala ng mga Romano, pero ang matandang pinong iyon ang kaluluwang panrelihiyon ng nayon!

Pansinin mo rin ang nakakaantig na katapatan ni Sulpicio Severo, na hindi itinatago ang takot ng mismong mga monghe ni Martin, na nanginginig sa malayo, matapos mawalan ng "lahat ng pag-asa at maging ng kanilang pananampalataya". At pansinin mo ang huling pangungusap ng kabanata: ang ugaling ito ni Martin na magtayo ng kapilya o monasteryo sa mismong kinatatayuan ng mga lumang dambana at sagradong puno ang pinagmulan ng network ng mga parokya sa kanayunan sa buong Europa!

KABANATA XIV

Ang apoy na umurong pasalungat sa hangin at ang dalawang armadong anghel sa Levroux

Bandang panahon ding iyon, sa isang katulad na kaso, nasa sentro si Martin ng isa pang kapansin-pansing pangyayari. Sa isang nayon kung saan sinunog niya ang isang napakatanda at tanyag na dambanang pagano, sinimulang itaboy ng hangin ang mga apoy nang diretso sa isang kalapit na bahay na dikit na dikit sa templo. Pagkakita niya sa panganib, patakbong umakyat si Martin sa bubong ng bahay at pumuwesto sa mismong harap ng sumusulong na apoy. Ikinanganga ng

lahat ang sumunod na nangyari: nakitang bumaluktot paatras ang apoy, salungat sa mismong direksiyon ng hangin, na para bang naglalabanan ang mga puwersa ng kalikasan! Sa ganitong paraan, salamat sa pamamagitan ni Martin, ang tinupok lang ng sunog ay ang dapat masunog at naiwang buo ang bahay.

Sa isa pang lugar, na tinatawag na Levroux, sinubukan din ni Martin na gibain ang isang malaking templo, na napakayaman at napapalibutan ng napakalaking debosyong pagano, pero isang galit na galit na pulutong ang nagtipon laban sa kaniya at itinaboy siya mula sa lugar sa pamamagitan ng mga insulto at suntok. Umurong noon si Martin sa isang lugar na malapit at gumugol ng tatlong buong araw na nakasuot ng magaspang na tunika ng penitensiya at nababalot ng abo, hindi kumakain at walang tigil na nananalangin, hinihiling sa Diyos na, yamang hindi nagawang gibain ng mga kamay ng tao ang dambanang iyon, ang kapangyarihan ng Diyos na mismo ang gumawa nito.

Sa pagtatapos ng tatlong araw na iyon, biglang nagpakita sa kaniya ang dalawang anghel na may hawak na sibat at kalasag, na parang mga sundalo ng hukbo ng langit. Sinabi nila sa kaniya na isinugo sila ng Panginoon para itaboy ang pulutong at ingatan siya habang ginigiba ang templo: maaari na siyang bumalik sa nayon nang panatag ang loob at tapusin ang sinimulan niya, dahil walang sinumang gagalaw sa kaniya.

Agad na bumalik si Martin sa Levroux at, sa harap ng mga mata ng lahat ng paganong mamamayang iyon — na nakatayong nanonood lang, lubos na walang magawa — ay giniba ang dambana hanggang sa mga pundasyon nito at dinurog ang lahat ng altar at estatwa. Nang mapagtanto nilang tanging kapangyarihan ng Diyos ang makapag-iiwan sa kanila nang paralisado nang ganoon at puno ng takot, hindi mapigilan ang obispo, halos lahat ng naninirahan sa lugar ay nagbalik-loob kay Jesu-Kristo, at malakas na ipinahayag na tanging ang Diyos ni

Martin ang karapat-dapat sambahin at na walang kuwenta ang mga idolong iyon, na hindi man lang maipagtanggol ang sarili.

> 🎙️ **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang pagliligtas sa bahay ng kapitbahay at ang malaking dambana ng Levroux**
>
> Ang sinaunang pamayanan ng *Leprosum* ay ang bayan ngayon ng **Levroux**, sa gitnang Pransiya (rehiyon ng Berry), kung saan pinatunayan ng mga arkeolohikong paghuhukay ang pagkakaroon ng isang malaking sentrong panrelihiyong Galo-Romano.
>
> Sulit pansinin ang dalawang katangiang maraming ibinubunyag tungkol sa paraan ng pagkilos ni Martin:
>
> 1. **Labanan ang idolo, ingatan ang tao:** Sa unang pangyayari, pagkakita niyang inihahagis ng hangin ang mga apoy ng templo sa bubong na dayami o kahoy ng katabing bahay, isinapanganib ni Martin ang sarili niyang buhay sa pag-akyat sa nasusunog na bubong para hindi mawalan ng tirahan ang kapitbahay.
>
> 2. **Penitensiya sa halip na mga sundalo:** Nang bugbugin at palayasin siya sa Levroux, hindi pumunta si Martin sa mga awtoridad na Romano para humingi ng mga sundalong magpapatupad ng batas sa pamamagitan ng dahas (gaya ng ginagawa na ng ilang obispo noong panahon niya). Mas pinili niyang umurong para sa tatlong araw ng pag-aayuno, nakasuot ng **silisyo** (ang *cilicium*, isang magaspang na tunika na yari sa balahibo ng kambing o kamelyo na isinusuot nang dikit sa balat) at may abo sa ulo, gaya mismo ng ginagawa ng mga sinaunang propeta ng Bibliya.

KABANATA XV

Ang leeg na inilantad sa harap ng espada sa lupain ng mga Aedui

Gusto ko ring ikuwento ang nangyari sa rehiyon ng mga Aedui. Habang ipinagigiba ni Martin ang isang lokal na templo, isang galit na galit na

pangkat ng mga paganong magsasaka ang sumugod sa kaniya. Ang isa sa kanila, na mas mainitin ang ulo kaysa sa iba, ay humugot ng espada at dumiretso kay Martin para patayin siya. Nang hindi umaatras kahit isang hakbang, hinawi ni Martin ang kaniyang balabal mula sa balikat at iniharap dito ang kaniyang hubad na leeg. Hindi man lang nag-atubili ang lalaki na tumaga; pero sa eksaktong sandaling itinaas niya ang braso para ibagsak ang espada, nawalan siya ng balanse, bumagsak nang patihaya sa lupa at, puno ng di-maipaliwanag na takot, ay nagsimulang magmakaawa ng kapatawaran.

Halos ganito rin ang isa pang kaso: sinubukan siyang saksakin ng isang lalaki gamit ang isang malaking kutsilyo habang dinudurog niya ang ilang estatwang pagano, pero sa sandaling ibabaon na nito ang talim, lumipad ang bakal mula sa mga kamay nito at naglaho nang walang bakas.

Pero kadalasan, kapag sinusubukan ng mga taga-kanayunan na pigilan siya sa paggiba ng kanilang mga dambana, kinakausap sila ni Martin nang may gayon na lang kabaitan at paninindigan kaya napapalambot niya ang kanilang puso — at, habang binubuksan niya ang kanilang mga mata sa katotohanan, ang mga naninirahan na mismo ang gumigiba sa kanilang mga templo.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang lupain ng mga Aedui at ang kapangyarihan ng salita**
>
> Ang teritoryo ng mga **Aedui** (*pagus Aeduorum*) ay nasa kasalukuyang **Burgundy**, sa paligid ng lungsod ng Autun (ang sinaunang *Augustodunum*). Ang mga Aedui ay isa sa mga pinakamatanda at pinakamapagmalaking bayang Galo, tanyag mula pa noong panahon ni Julio Cesar at may napakalalim na ugat na druidiko.
>
> Tingnan mong mabuti ang huling pangungusap ng kabanatang ito, na kadalasang hindi napapansin: tinitiyak ni Sulpicio na linawin na, sa kabila ng maiigting na sandaling ito na may mga espada at kutsilyong pangkatay

(*culter*), *"kadalasan"* (*plerumque*) ay napagtatagumpayan ni Martin ang paglaban ng mga nayon hindi sa pamamagitan ng dahas kundi ng matiyagang pakikipag-usap at pangangaral, hanggang sa ang mga residente na mismo ang nagbabaklas ng mga lumang altar.

KABANATA XVI

Ang paralisadong dalaga na pinagaling sa Trier sa pamamagitan ng binasbasang langis

Tungkol naman sa kaloob na magpagaling ng mga maysakit, gayon na lang kapambihira ang kapangyarihan nito kay Martin kaya halos walang lumalapit sa kaniya para humingi ng tulong na hindi umaalis na magaling na noon din — gaya ng malinaw na makikita sa kasong ikukuwento ko.

Sa lungsod ng Trier ay may nakatirang isang dalaga na tinamaan ng paralisis na napakalubha kaya matagal na siyang hindi nakakagalaw ng kahit isang kalamnan ng kaniyang katawan: halos patay na siya mula ulo hanggang paa at bahagya nang mapansin na humihinga pa siya. Nagtipon na ang buong pamilya sa paligid ng higaan na umiiyak, at hinihintay na lang ang wakas para maasikaso ang libing, nang kumalat sa lungsod ang balitang kararating lang ni Martin sa Trier. Pagkarinig na pagkarinig nito, tumakbo palabas ng bahay ang ama ng dalaga, halos hindi makahinga, para magmakaawa ng tulong para sa kaniyang anak.

Noon ay nakapasok na si Martin sa simbahan. Doon mismo, sa harap ng lahat ng tao at ng marami pang ibang obispo, nagpatirapa sa lupa ang matandang ama, yumakap sa kaniyang mga tuhod at nagsumamo sa kaniya, humahagulgol: "Namamatay ang anak ko sa isang kakila-kilabot na sakit at — mas masahol pa kaysa sa kamatayan mismo — isang hibla na lang ng hininga ang natitira sa kaniya sa isang katawang mukhang

patay na! Nagmamakaawa ako sa iyo, alang-alang sa lahat, pumunta ka sa bahay at basbasan mo siya, dahil buo ang pananampalataya kong gagaling siya sa pamamagitan ng iyong kamay!”

Nataranta sa ganoong kahilingan sa harap ng madla, sinubukan ni Martin na umatras, hiyang-hiya: sinabi niyang lubos itong lampas sa kaniyang kakayahan, na nagkakamali ang kawawang lalaki tungkol sa kaniya at na wala siyang anumang karapatan para gumawa ang Diyos ng ganoong himala sa pamamagitan niya. Pero ayaw siyang bitawan ng ama, na lalo pang umiiyak at nagpupumilit na puntahan niya ang anak nito bago ito mamatay. Sa huli, maging ang ibang obispong naroroon ay nag-udyok kay Martin na pumunta, at sa wakas ay pumunta siya sa bahay ng dalaga. Sa labas, sa may pinto, napakaraming tao ang nagtipon para makita kung ano ang gagawin ng lingkod ng Diyos.

Una, gamit ang nakasanayan niyang mga sandata sa ganitong mga pagkakataon, lumuhod si Martin hanggang sa sumayad ang kaniyang noo sa lupa at nanatili sa panalangin. Pagkatapos ay tiningnan niya ang dalaga at humingi ng kaunting langis; binasbasan niya ito at nagpatak ng ilang patak ng sagradong likidong iyon sa bibig nito — at sa sandali ring iyon ay nakapagsalita itong muli. Pagkatapos, unti-unti, habang hinahawakan siya ni Martin, muling nagkabuhay ang kaniyang mga braso at binti, hanggang sa tumayo ang dalaga nang matatag ang hakbang sa harap ng buong bayan.

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang Trier, ang kabiserang imperyal, at ang pagbabasbas ng langis

Ang kuwento rito ay nagaganap sa **Trier** (*Augusta Treverorum*, ang kasalukuyang lungsod ng **Trier** sa Alemanya, na kilala rin sa pangalan nitong Pranses na Trèves). Noong ikaapat na siglo, hindi basta-bastang lungsod ang Trier: ito ang **kabisera ng Kanlurang Imperyong Romano**, kung saan nakatira ang Emperador at nakaluklok ang korte ng imperyo. Kaya nga nakikita natin si Martin sa simbahan na napapaligiran ng “marami pang ibang

obispo", na nanggaling sa iba't ibang lalawigan para asikasuhin sa palasyo ang mga usapin ng kanilang mga diyosesis.

Para sa sinumang nag-aaral ng kasaysayan ng mga tradisyong Kristiyano, ang pangyayaring ito ay isa ring napakahalagang dokumento: isa ito sa mga pinakamatandang patotoo sa Kanluran tungkol sa pagbabasbas ng langis (*oleum*) ng isang obispo para pagalingin ang mga malubha ang sakit — isang kilos na hango sa Sulat ni Santiago (5:14) na siyang pinagmulan ng kasalukuyang sakramento ng Pagpapahid ng Langis sa Maysakit.

KABANATA XVII

Ang dating prokonsul na si Tetradio at ang mga daliri ni Martin sa bibig ng isang sinasapian

Bandang panahon ding iyon, isang alipin ni Tetradio, isang dating prokonsul at taong may malaking bigat sa politika, ang napasailalim sa marahas na pagsapi na nagpahirap sa kaniya nang kakila-kilabot. Pumunta sila kay Martin para hilinging ipatong niya ang kaniyang mga kamay rito at pagalingin ito, at sinabi niyang dalhin sa kaniya ang binata. Kaya lang, walang makapaglabas dito mula sa silid kung saan ito nakakulong: nagwawala ito nang gayon na lang kabangis, sinusubukang kagatin ang sinumang magbukas ng pinto, kaya walang nangahas na lumapit dito.

Si Tetradio na mismo ang pumunta para lumuhod sa paanan ni Martin, nagmamakaawang siya na mismo ang pumunta sa kaniyang bahay para tulungan ang binata. Sumagot si Martin na hindi siya maaaring pumasok sa bahay ng isang pagano — dahil si Tetradio, noong panahong iyon, ay sumusunod pa sa tradisyonal na relihiyong Romano. Noon din ay nangako sa kaniya ang dating prokonsul na, kung lalabas

ang masamang espiritu sa aliping iyon, siya mismo ay magiging Kristiyano. Kaya pumunta si Martin sa bahay, ipinatong ang kaniyang kamay sa ulo ng binata at agad itong pinalaya mula sa pahirap na iyon. Nang makita ito ng sarili niyang mga mata, tinupad ni Tetradio ang kaniyang salita: sumampalataya siya sa Panginoong Jesus, agad na nagpatala bilang katekumeno, nabinyagan pagkaraan ng maikling panahon at sa buong natitirang buhay niya ay nakadama ng napakalaking utang-na-loob at pagpapahalaga kay Martin, na itinuring niyang dahilan ng kaniyang kaligtasan.

Noong mga araw ding iyon at sa lungsod ding iyon, habang papasok siya sa bahay ng isa pang ginoo, biglang napahinto si Martin sa mismong pinto at nagbabala na may nakikita siyang isang kasuklam-suklam na demonyo sa panloob na patyo. Pagkautos na pagkautos niya ritong umalis, pumasok ang espiritu sa katawan ng isang lingkod na nasa likod ng bahay, sa kusina. Lubusang nawala sa sarili ang kawawang lalaki at nagsimulang sumigaw, magngalit ng ngipin at marahas na kagatin ang lahat ng humarap sa kaniya. Nagkagulo ang buong bahay: nataranta ang ibang mga lingkod at tumakas ang lahat papunta sa kalye.

Dumiretso si Martin sa nagwawalang lalaki at inutusan muna itong tumigil. Dahil patuloy na nagngangalit ang mga ngipin ng lalaki at ibinuka nang husto ang bibig, nagbabantang lapain siya sa kagat, ipinasok ni Martin ang sarili niyang mga daliri sa bibig nito at hinamon ito: “Kung ganiyan kalaki ang kapangyarihan mo, kagatin mo!” Na para bang idiniin sa lalamunan nito ang isang nagbabagang bakal, agad na iniurong ng sinasapian ang mga panga nito hanggang sa abot ng makakaya, para hindi man lang madaplisan ang mga daliri ni Martin. At dahil pinipilit ito ng mga parusa ng Diyos na umalis sa katawang iyon, pero hindi na ito makalabas sa bibig, ang maruming espiritu ay napalayas sa pamamagitan ng isang marahas na pagdumi, at nag-iwan ng maruming bakas sa sahig.

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Isang mataas na senador na Romano at ang walang-salang realismo ng Antigwedad

May dalawang napakakawili-wiling detalye sa kabanatang ito:

1. **Si Tetradio, isang *vir proconsularis*:** Ang pagkakaroon ng katayuang "prokonsular" ay nangangahulugang kabilang ka sa tuktok ng Senadong Romano at nakapamahala ka na ng isang malaking lalawigan ng Imperyo. Sa pagtanggi noong una na pumasok sa bahay ng isang pagano (na nagpapaalaala sa unang pag-uusap ni Jesus at ng babaeng Cananea o ng senturyon sa mga Ebanghelyo), inakay ni Martin ang mapagmalaking aristokratang iyon na gumawa ng personal na hakbang ng pananampalataya — at lahat ng ito ay para iligtas ang isang hamak na alipin sa bahay!

2. **Ang hilaw na realismo ng ikalawang eksorsismo:** Ang sinumang bumabasa ng kabanatang ito ngayon ay kadalasang nagugulat sa napakagrapikong wakas ng pangyayari! Sa kaisipang panrelihiyon ng ikaapat na siglo, dahil napasok na sa bibig ng lingkod ang mga konsagradong daliri ng obispo, hindi na makakalabas ang masamang espiritu sa isang daanang nabasbasan na — kaya sinasabi sa atin ni Sulpicio, nang walang paligoy-ligoy, na kinailangan nitong lumabas "sa ibaba", sa pamamagitan ng isang marahas na krisis sa bituka (*fluxu ventris*).

KABANATA XVIII

Ang maling bali-balita ng pagsalakay ng mga barbaro, ang halik sa ketongin sa Paris at ang mga sinulid ng tunika

Sa isa pang pagkakataon, biglang kumalat sa lungsod ang bali-balitang kumikilos na ang mga bayang barbaro para sumalakay, kaya nataranta ang buong populasyon. Ipinatawag noon ni Martin sa simbahan ang isang lalaking sinasapian at inutusan ang espiritu na sabihin ang buong katotohanan tungkol sa balitang iyon. Sa huli ay ipinagtapat nito na sampung demonyo ang sama-samang nagpakalat ng bali-balitang iyon

sa mga lansangan, sa pag-asang dahil sa takot ay tatakas si Martin sa lungsod; tungkol naman sa mga barbaro, ni hindi sumagi sa isip nila ang sumalakay. Pagkatapos ng pagtatapat na ito, na ginawa nang malakas sa gitna ng simbahan, nakahinga nang maluwag ang buong lungsod at bumalik ang kapanatagan nito.

Samantala, sa Paris, habang dumaraan si Martin sa isa sa mga pintuan ng pader ng lungsod na napapaligiran ng napakaraming tao, lumitaw ang isang ketongin na lubusang sinira ng sakit ang mukha. Habang umaatras ang lahat na puno ng pandidiri, dumiretso si Martin sa kaniya, hinalikan siya sa mukha at binasbasan. Gumaling ang lalaki sa sandali ring iyon at, kinabukasan mismo, nagpakita sa simbahan na malinis at malusog ang balat, nagpapasalamat sa Diyos sa kalusugang nabawi niya.

Sa pasukan ng mga pintuang-lungsod ng Paris (Lutetia ng mga Parisii), habang lumalayo ang mga tao sa takot, lumalapit si Obispo Martin sa isang ketonging sira ang mukha at magiliw siyang hinahalikan.

Hindi ko rin maaaring hindi banggitin na kahit ang mga sinulid lang na hinugot mula sa kaniyang damit o sa kaniyang tunikang balahibo ng kamelyo ay nagpagaling ng mga maysakit sa di-mabilang na

pagkakataon: sapat nang itali ang mga ito sa mga daliri o isuot sa leeg para mapalayas ang sakit mula sa mga nagdurusa.

> 🎙️ **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Mga bali-balita ng digmaan noong ikaapat na siglo at ang halik sa mga pintuang-lungsod ng Paris**
>
> Pinagsasama ng kabanatang ito ang dalawang napakamakahulugang pangyayari:
>
> 1. **Isang digmaan ng mga bali-balita sa hangganang Romano:** Sa Galia sa huling bahagi ng ikaapat na siglo, na walang mabilis na komunikasyon, sapat nang may usap-usapang tumawid sa Rhine ang mga tribong Hermaniko para tumakas ang isang buong lungsod. Gumamit si Martin ng isang pagtatanong sa gitna ng simbahan para ilantad ang maling bali-balita at pakalmahin ang buong populasyon!
>
> 2. **"Apud Parisios" — Ang pagsilang ng pangalan ng Paris:** Pansinin mo ang pananalitang Latin na ginagamit ni Sulpicio para ilarawan ang tagpo: *apud Parisios* ("sa lupain ng mga Parisii"). Nasa mismong sandali tayo ng kasaysayan na ang lumang pangalang Romano na *Lutetia* ay hindi na ginagamit at napapalitan ng pangalan ng lokal na tribong Galo — **Paris**! Ang pintuan sa pader kung saan hinalikan ni Martin ang ketongin ay nasa pasukan ng *Île de la Cité*, napakalapit sa kinatatayuan ngayon ng Katedral ng Notre-Dame. Sa isang lipunang kinatatakutan ang ketong at binabato ang mga ketongin para itaboy, ang tanawin ng isang obispong yumayakap sa isang lalaking sira ang mukha at humahalik sa pisngi nito ay nakaukit magpakailanman sa alaala ng lungsod.

KABANATA XIX

Ang liham na nagpagaling sa anak ni Arborio, ang mga mata ni Paulino ng Nola at ang pagkahulog sa hagdan

Si Arborio, isang dating prepektong Romano at taong may napakalalim at tapat na pananampalataya, ay may anak na babae sa bahay na nanghihina dahil sa kakila-kilabot na mga atake ng lagnat na kuwartana. Nagkataong noong mga araw na iyon ay nakatanggap siya ng isang liham na isinulat ni Martin; sa eksaktong sandaling nagsimulang tumaas muli ang lagnat ng dalaga, ipinatong ng kaniyang ama ang liham sa dibdib nito at, sa segundo ring iyon, bumaba ang lagnat at hindi na bumalik kailanman. Gayon na lang ang pagkamangha ni Arborio sa nakita niya kaya ipinasiya niya noon din na italaga sa Diyos ang kaniyang anak, sa isang buhay ng kalinisan magpakailanman. Pagkatapos ay umalis siya para hanapin si Martin, isinama ang dalaga — buhay na patunay na pinagaling niya ito kahit sa malayo — at mahigpit na iginiit na si Martin mismo, at wala nang iba, ang magbigay rito ng belo ng mga konsagradong birhen.

Si Paulino naman — isang lalaking kalaunan ay magiging pambihirang halimbawa ng buhay-Kristiyano para sa lahat — ay nagsimulang dumanas ng kakila-kilabot na kirot sa isang mata, hanggang sa may makapal na lamad na nabuo sa ibabaw ng balintataw at binubulag na siya. Marahang ipinahid ni Martin ang isang maliit na pinsel na pangmedisina sa kaniyang mata, inalis ang lahat ng kirot sa isang iglap at ibinalik ang kaniyang paningin, kasinlinaw ng dati.

Tungkol naman kay Martin mismo, isang araw ay minalas siyang mahulog mula sa itaas na palapag at gumulong pababa sa isang sirang hagdan na puno ng mga baluktot na baitang, kaya puro sugat at pasa siya mula ulo hanggang paa. Nakahiga siya sa kaniyang selda na halos

nasa bingit ng kamatayan, sa kirot na hindi matiis, nang sa gabi ay nagpakita sa kaniya ang isang anghel, na hinugasan ang kaniyang mga sugat at pinahiran ng nakagiginhawang balsamo ang buong bugbog niyang katawan. Kinaumagahan, bumangon si Martin na napakabuti na ng pakiramdam at lubos nang magaling kaya parang hindi siya nahulog kailanman.

Pero kung isa-isahin ko rito ang bawat kaso, hindi na tayo matatapos; huminto na tayo sa iilang halimbawang ito na pinili mula sa napakarami pang iba. Sapat na sapat na ang mga ito para ipakita ang katotohanan tungkol sa mga pinakakahanga-hangang bagay na nangyari, nang hindi pinapagod ang mambabasa sa sobrang daming kuwento.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Malaria, mga problema sa mata at dalawang dakilang pangalan ng aristokrasyang Romano**
>
> Dito ay nakakasalubong natin ang dalawang personalidad sa kasaysayan na kilalang-kilala mula sa ibang mga sanggunian ng panahong iyon:
>
> 1. **Si Magnus Arborius at ang "lagnat na kuwartana":** Si Arborio ay isang mataas na opisyal ng imperyo (*vir praefectorius*, prepekto sa Roma bandang 379–380) at pamangkin ng tanyag na makatang si Ausonio, ng Bordeaux. Ang "lagnat na kuwartana" na umatake sa kaniyang anak ay isang malubhang uri ng **malaria** (*Plasmodium malariae*), na kilala sa matitinding pagtaas ng lagnat at panginginig na bumabalik tuwing ikatlong araw (tuwing "ikaapat na araw" sa paraan ng pagbilang ng mga Romano, na isinasama ang una at ang huling araw).
>
> 2. **Si San Paulino ng Nola (354–431):** Ang "Paulino" na pinagaling sa isang malubhang sakit sa mata (malamang ay ulser sa kornea o katarata dahil sa pinsala, na hinipo ng *peniculus*, isang maliit na espongha o pinsel na ginagamit ng mga sinaunang doktor) ay walang iba kundi si **Pontius Meropius Paulinus**, isang napakayamang senador na ipinanganak sa Bordeaux, gobernador ng Campania at matalik na kaibigan ng ating awtor na si Sulpicio Severo! Si Paulino mismo ay nag-iwan ng salaysay tungkol sa pagpapagaling na ito sa kaniyang mga sinulat; hindi nagtagal ay ibinenta niya ang kaniyang napakalaking kayamanan para ibigay sa mga dukha at

nanirahan sa Nola, sa timog Italya, at naging isa sa mga pinakadakilang makatang Kristiyano ng Antigwedad.

KABANATA XX

Ang piging ni Emperador Magno Maximo: Ang kopang iniabot sa pari bago sa emperador

Dumako naman ako ngayon sa isang pangyayaring maaaring magmukhang maliit sa tabi ng gayong kalalaking himala — bagaman, sa bulok at tiwaling panahong kinabubuhayan natin ngayon, ang makakita ng isang obispong hindi yumuyukod sa pambobola ng korte ng emperador ay halos mas malaking himala pa kaysa sa lahat ng iba! Nang magtipon ang napakaraming obispo mula sa iba't ibang lalawigan sa korte ni Emperador Maximo — isang matigas na lalaki, puno ng kayabangan matapos manalo sa digmaang sibil — nakakaawang makita ang paraang parang alipin na pagsunod nilang lahat sa gusto niya, ibinababa ang dangal ng mga obispo sa papel ng mga hamak na tagabola ng kapangyarihan. Si Martin lang ang nagpanatiling buo sa matatag na tindig ng isang Apostol! Kahit kapag kailangan niyang humingi ng awa sa emperador para sa isang tao, nagsasalita siya nang may gayon na lang awtoridad kaya parang nag-uutos siya sa halip na humihingi ng pabor. At gaano man kadalas siyang anyayahan ni Maximo na kumain kasama niya sa hapag ng emperador, laging tumatanggi si Martin, at tahasang sinasabing hindi siya maaaring umupo sa hapag ng isang lalaking nag-alis sa dalawang lehitimong emperador — inagaw ang trono ng isa at ang mismong buhay ng isa pa.

Sinubukan ni Maximo na ipagtanggol ang sarili sa lahat ng paraan: tiniyak niya rito na hindi niya inagaw ang kapangyarihan dahil sa

personal na ambisyon, kundi itinulak siya ng mga sundalo, sa kalooban ng Diyos, na mamahala at ipagtanggol ang sarili sa pamamagitan ng sandata; idinagdag niyang ang isang tagumpay na kasimbilis ng sa kaniya ay tiyak na may kamay ng Diyos sa likod nito, at na wala sa kaniyang mga kaaway ang pinatay sa labas ng larangan ng digmaan. Nagpumilit siya nang husto, sa pagitan ng mga pagdadahilan at pagsusumamo, kaya sa huli ay pumayag si Martin na pumunta sa hapunan — na ikinatuwa nang labis ng emperador dahil sa wakas ay nakumbinsi niya ito.

Mukhang isang malaking araw ng pista ang piging at pinagsama-sama nito sa hapag ang mga pinakadakilang tao ng Imperyo: naroon si Evodio, prepekto at konsul nang sabay, isa sa mga pinakamakatarungang taong nabuhay kailanman; at naroon din ang dalawang konde na may pinakamatataas na kapangyarihang militar, na kapatid ng emperador at tiyuhin niya sa ama. Sa pagitan ng dalawang ito nila pinaupo ang paring kasama ni Martin; si Martin mismo ay pinaupo sa isang mababang bangkito na inilagay sa mismong tabi ng puwesto ng emperador.

Sa kalagitnaan ng hapunan, gaya ng hinihingi ng protokol ng korte, dinala ng tagapagdala ng kopa ang isang kopa ng alak sa emperador. Puno ng paggalang, iniutos ni Maximo na dalhin muna ito sa banal na obispo, dahil sabik na sabik siyang tanggapin pagkatapos ang kopa nang tuwiran mula sa mga kamay ni Martin. Kaya lang, si Martin, pagkatapos sumimsim, ay iniabot ang kopa sa paring sumama sa kaniya! Ipinalagay niyang walang sinuman sa silid na iyon ang may higit na dangal para uminom kasunod mismo ng isang obispo, at na pagtataksilan niya ang kaniyang konsiyensiya kung uunahin niya ang emperador mismo o ang mga kamag-anak nito kaysa sa isang pari.

Sa piging ng emperador sa Trier, nakaupo sa isang maliit na bangkito sa tabi ni Emperador Magno Maximo, umiinom si Martin mula sa kopa ng hari at iniaabot muna ito sa paring kasama niya bago ibigay sa soberano, na ikinamangha ng korte.

Mahirap mang paniwalaan, ang emperador at ang lahat ng panauhin ay gayon na lang humanga sa kalayaang iyon ng espiritu kaya nagustuhan nila ang mismong kilos na nagtulak sa kanila sa ikalawang puwesto! Sa maikling panahon, wala nang ibang pinag-uusapan sa buong palasyo: sa mismong hapag ng emperador, nagkalakas-loob si Martin na gawin ang hindi mapangahasang gawin ng ibang obispo kahit sa mga hapunan ng mga gobernador na pangalawang antas lang.

Kalaunan, at matagal pa bago sumiklab ang digmaan, binalaan ni Martin ang Maximo ring iyon tungkol sa mangyayari sa kaniya kung itutuloy niya ang plano niyang salakayin ang Italya at atakihin ang batang emperador na si Valentiniano: mananalo siya sa unang labanan laban dito, pero mamamatay siya pagkaraan ng maikling panahon. At iyon mismo ang nakita nating nangyari: pagpasok na pagpasok ni Maximo sa Italya, kinailangang tumakas ni Valentiniano; pero pagkaraan ng mga isang taon ay muli nitong inorganisa ang hukbo nito,

kinubkob si Maximo sa loob ng mga pader ng Aquileia, dinakip siya at ipinabitay.

> 🎙️ **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang mataas na politikang Romano at ang paglabag sa protokol sa Trier**
>
> Naganap sa palasyo ng emperador sa Trier bandang **385 o 386**, ang tagpong ito ay isa sa mga pinakatanyag na sandali sa ugnayan ng kapangyarihang pampolitika at ng Simbahan noong Antigwedad:
>
> 1. **Sino ang "dalawang emperador" na binanggit ni Martin?** Si **Magno Maximo** ay isang heneral na ipinanganak sa Hispania at iprinoklamang emperador ng mga hukbo ng Britania noong 383. Tumawid siya sa English Channel, tinalo at ipinapatay ang batang lehitimong emperador na si **Graciano** (*na inagawan niya ng buhay*) at ginipit ang kapatid nito sa ama, ang nagbibinatang si **Valentiniano II** (*na inagawan niya ng bahagi ng Imperyo*). Lahat ng taong nakaupo sa hapag ay makasaysayan: si **Flavius Evodius** ay Prepektong Pretoryano ng Galia at Konsul na Romano noong taong 386.
>
> 2. **Ang iskandalo ng kopa (*patera*):** Sa ilalim ng mahihigpit na tuntunin ng korte ng emperador, ang unang uminom mula sa kopa ng Emperador at personal itong ibalik sa kaniya ang pinakamalaking karangalang matatanggap ng isang panauhin. Sa pag-abot ng kopa sa kaniyang simpleng pari (*presbyter*), nilampasan ang Emperador, ang Konsul at ang mga Konde ng imperyo, pinagtibay ni Martin nang walang binibigkas na kahit isang salita na ang mga bagay ng espiritu ay hindi yumuyukod sa kapangyarihang militar o pampolitika.
>
> 3. **Ano ang ipinunta ni Martin sa korte ni Maximo?** Mula sa isa pang aklat ni Sulpicio Severo (ang *Kronika*), alam nating pumunta si Martin sa Trier para subukang iligtas mula sa kamatayan ang obispong Hispano na si Prisciliano at ang kaniyang mga alagad, na inakusahan ng erehiya ng ibang mga obispong mapagpakana — at lumaban siya hanggang sa dulo para pigilan ang Estado na bitayin ang mga tao dahil sa mga usaping panrelihiyon.

KABANATA XXI

Mga pakikipag-usap sa mga anghel at ang Diyablong may sungay ng baka na puno ng dugo

Tiyak ding alam na madalas makakita si Martin ng mga anghel, at tuwiran pa ngang nakikipag-usap sa kanila. Tungkol naman sa Diyablo, napakalinaw niya itong nakikita sa harap niya kaya hindi ito kailanman nakakalusot nang hindi napapansin, magpakita man ito sa tunay nitong anyo o gumamit ng iba't ibang balatkayo para manakit. Nang mapagtanto nitong walang panlilinlang na kayang dumaya kay Martin, gumanti ang Diyablo sa pamamagitan ng pagsulpot kung saan-saan para lang insultuhin siya, yamang hindi siya nito mabitag.

Isang araw ay sumugod ito sa selda ni Martin na nagpapakawala ng isang nakakikilabot na atungal, hawak sa kanang kamay nito, na puno ng dugo, ang isang duguang sungay ng baka. Tuwang-tuwa sa kasawiang kagagawa lang nito, sumigaw ito sa kaniya: "Nasaan na ang kapangyarihan mo ngayon, Martin? Kapapatay ko lang sa isa sa mga tauhan mo!"

Agad na tinawag ni Martin ang mga monghe, sinabi sa kanila ang kasasabi lang ng Diyablo at pinapunta sila sa lahat ng selda nang isa-isa para tingnan kung sino ang nawawala o kung sino ang dinatnan ng kasawian. Hindi nagtagal ay bumalik sila para sabihing maayos ang lahat ng monghe, pero may isang magsasakang inuupahan nang arawan para maghakot ng kahoy na panggatong sa kariton na pumunta sa gubat noong umagang iyon. Agad na hiniling ni Martin sa ilan sa mga kapatid na hanapin ito nang buong bilis. Hindi kalayuan sa monasteryo, natagpuan nila ang kawawang lalaki na nakahandusay sa lupa, halos patay na. Sa kaunting hiningang natitira sa kaniya, ipinaliwanag niya sa mga monghe ang nangyari: habang hinihigpitan niya ang mga panaling

katad na lumuwag sa pamatok ng mga baka, isa sa mga hayop ang malakas na nag-iling ng ulo at isinaksak ang sungay sa kaniyang singit. Pagkaraan ng ilang sandali ay namatay siya.

Nasa bawat mambabasa na ang pagninilay sa mga dahilan kung bakit pinahintulutan ng Diyos na magkaroon ng kamay ang Diyablo sa isang kasawiang gaya nito. Ang kamangha-mangha kay Martin ay ang linaw na, sa kasong ito at sa marami pang katulad, ay nalalaman niya ang mga bagay matagal pa bago mangyari ang mga ito, o agad siyang tumatanggap ng babala sa kalooban para sabihin sa mga kapatid ang nangyayari sa malayo.

> 🎙️ **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang arawang manggagawa ng panggatong at ang pagkaprangka ni Sulpicio sa harap ng trahedya**
>
> May dalawang napakagandang makataong detalye sa kabanatang ito:
>
> 1. **"Isa sa mga tauhan mo":** Dahil ang mga monghe ng Marmoutier ay namumuhay nang nakabukod sa panalangin (at ang mga pinakabata ay gumugugol ng kanilang mga araw sa pagkopya ng mga aklat), umuupa ang monasteryo ng mga manggagawang bukid mula sa lugar (*mercede conducti*, binabayaran nang arawan) para kumuha ng panggatong sa gubat gamit ang mga karitong hila ng baka. Kahit hindi siya monghe, ang mapagpakumbabang manggagawang iyon ay bahagi ng espirituwal na pamilya ni Martin.
>
> 2. **Walang madaling sagot sa pagdurusa:** Sa harap ng kalunos-lunos na kamatayan ng lalaking iyon sa isang aksidente sa trabaho, hindi sinusubukan ni Sulpicio Severo na umimbento ng isang aral na pangmoralidad o sisihin ang biktima. May katapatan siyang iwang bukas ang tanong: *"Nasa bawat mambabasa na ang pagninilay sa mga dahilan kung bakit pinahintulutan ng Diyos na magkaroon ng kamay ang Diyablo sa isang kasawiang gaya nito"* (*Viderit is, quo judicio Domini...*).

KABANATA XXII

Ang mga balatkayo nina Jupiter, Mercurio at Venus — at ang pangako ng kapatawaran sa Diyablo mismo

Sa marami pang ibang pagkakataon, sa pagsisikap na mahuli ang santo sa pamamagitan ng sanlibong pakana, nagpakita ang Diyablo sa harap ng kaniyang mga mata sa iba't ibang anyo: minsan ay nag-aanyo itong Jupiter, mas madalas ay Mercurio, at hindi rin bihirang sumulpot ito na may hitsura ni Venus o ni Minerva. Hindi kailanman nawawala ang kapanatagan, laging ipinagtatanggol ni Martin ang sarili sa pamamagitan ng tanda ng krus at ng panalangin.

Madalas ding marinig ang mga pangkat ng demonyo na sumisigaw sa kaniya ng mga walang-pakundangang insulto; pero dahil alam niyang lahat ng ito ay puro kasinungalingang walang saysay, hindi pinapansin ni Martin ang mga paratang. May ilang monghe pa ngang nagkuwento na minsan ay narinig nila ang isang demonyong humarap kay Martin sa mayabang na tono, tinatanong siya kung bakit niya tinanggap sa monasteryo ang ilang kapatid na, noong nakaraan, ay dinungisan ang biyaya ng binyag ng mabibigat na pagkakamali at kasalanan bago nagsisi — at sinimulan nitong isa-isahin ang mga lumang kasalanan ng bawat isa sa kanila.

Sinabi ng mga mongheng iyon na tahasan siyang sinagot ni Martin na ang mga pagkakamali ng nakaraan ay nabubura kapag taos-pusong nagbago ng buhay ang isang tao at na, sa awa ng Diyos, ang sinumang tumigil sa pagkakasala ay may karapatan sa kapatawaran. Nang isalungat ng Diyablo na ang malalaking makasalanan ay hindi karapat-dapat sa awa at na hindi na muling pinatatawad ng Diyos ang mga nadadapa pagkatapos ng binyag, sinasabing ibinigay ni Martin sa kaniya ang pambihirang sagot na ito:

“Kung ikaw mismo, kahabag-habag, ay titigil sa pag-uusig sa sangkatauhan at magsisisi sa kasamaang ginawa mo, kahit ngayon, na napakalapit na ng araw ng Huling Paghuhukom, gayon na lang ang tiwala ko sa Panginoong Jesu-Kristo kaya ipapangako ko sa iyo ang kapatawaran ng Diyos!”

Anong kahanga-hangang katapangan ng pagtitiwala sa kabutihan ng Diyos! Kahit wala siyang awtoridad na garantiyahan ang gayong pangako, ipinakita ni Martin sa mga salitang iyon ang kalawakan ng kaniyang puso. At yamang ang Diyablo at ang kaniyang mga bitag ang pinag-uusapan natin, sulit ikuwento rito ang isang pangyayaring naganap sa napakalapit na lugar: kahit hindi ito tuwirang nangyari kay Martin, malinaw nitong ibinubunyag ang kaniyang lakas na espirituwal at karapat-dapat itong maitala, para makapag-ingat ang lahat sakaling may lumitaw na katulad na kaso.

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang mga lumang diyos na Romano at ang pinakamatapang na pangungusap ni San Martin

Ang kabanatang ito ay may dalawang tumatatak na sandali ng espirituwalidad ng ikaapat na siglo:

1. **Sina Jupiter, Mercurio, Venus at Minerva:** Para sa mga Kristiyano ng Antigwedad, ang mga diyos ng panteong Romano ay hindi lang mga makatang tauhan ng mitolohiya; itinuturing silang mga mapanlinlang na puwersang espirituwal na gumagamit ng mga maskarang iyon para tuksuhin ang mga tao — si Jupiter sa pamamagitan ng ambisyon sa kapangyarihan, si Mercurio sa pamamagitan ng katusuhan at pera, si Venus sa pamamagitan ng pang-aakit at si Minerva sa pamamagitan ng kayabangang intelektuwal.

2. **Ang pangangako ng kapatawaran kay Satanas mismo:** Noong panahon ni Martin, may mga napakahihigpit na pangkat sa loob ng Simbahan na naniniwalang ang sinumang gumawa ng mabigat na kasalanan pagkatapos mabinyagan ay hindi na kailanman mapapatawad. Hindi lang tinatanggap ni Martin nang bukas-palad sa monasteryo ang mga lalaking may mahirap na nakaraan, kundi umabot pa siya sa pagsasabi sa Diyablo mismo na kahit ito ay

patatawarin ni Kristo kung magsisisi ito! Napakatapang nitong pagpapatibay sa walang-hanggang awa ng Diyos (malapit sa kaisipan ng teologong si Origenes) kaya nadama ni Sulpicio Severo na kailangang magdagdag agad ng isang maingat na paalaala para sa kaniyang mas ortodoksong mga mambabasa: *"Kahit wala siyang awtoridad na garantiyahan ang gayong pangako, ipinakita ni Martin sa mga salitang iyon ang kalawakan ng kaniyang puso."*

KABANATA XXIII

Ang kuwento ni Claro, ang huwad na propetang si Anatolio at ang tunikang naglaho sa hangin

May isang binata mula sa isang napakatanyag na pamilya na nagngangalang Claro — na kalaunan ay inordenahang pari at ngayon ay namamahinga sa kapayapaan ng Diyos pagkatapos ng isang banal na kamatayan — na iniwan ang lahat para manirahan malapit kay Martin, at mabilis na nagkamit ng malalim na pananampalataya at huwarang buhay. Nagtayo si Claro ng isang maliit na ermita malapit sa monasteryo ng obispo, kung saan may ilang monghe nang naninirahan kasama niya. Isang araw, isang binatang nagngangalang Anatolio ang kumatok sa kanilang pinto: sinabi niyang monghe siya, nagpanggap na pinakamapagpakumbaba at pinakainosenteng tao sa mundo, at sa huli ay nanatili para manirahan doon sa komunidad kasama ng iba.

Pagkaraan ng ilang panahon, sinimulan niyang sabihin sa kaniyang mga kasama na palagi siyang dinadalaw ng mga anghel na pumupunta para makipag-usap sa kaniya. Dahil walang naniniwala, nakahanap siya ng paraan para mapahanga ang ilang monghe sa pamamagitan ng ilang kakatwang pangyayari. Di naglaon ay hayagan na niyang ipinahahayag na walang tigil na paroo't parito ang mga anghel na may dalang mga

mensahe sa pagitan niya at ng Diyos, at iginigiit niyang ituring siyang isang tunay na propeta. Pero si Claro ay hindi kailanman nagpalinlang. Galit na galit dahil hindi niya ito makumbinsi, sinimulan siyang pagbantaan ni Anatolio ng poot ng Diyos at ng nalalapit na mga parusa dahil sa pagdududa sa salita ng isang banal.

Sa wakas, isang araw ay inilabas niya ang taimtim na pahayag na ito: "Alamin ninyong ngayong gabi ay padadalhan ako ng Panginoon ng isang puting tunika mula sa Langit! Bukas ay lalakad ako sa gitna ninyo na suot iyon, at doon ninyo makikita ang patunay na taglay ko sa aking sarili ang kapangyarihan ng Diyos, nakadamit ng kasuotang galing sa mga kamay ng Diyos mismo!"

Hindi na kailangang sabihin pa, ang buong komunidad ay nasa matinding pananabik, naghihintay sa mangyayari. At nang maghahatinggabi na, parang nayanig ang buong monasteryo hanggang sa mga pundasyon nito, na para bang may mga taong malakas na pumapadyak sa lupa. Mula sa selda ni Anatolio ay lumabas ang paulit-ulit na mga kislap ng matinding liwanag, na sinasabayan ng ingay ng nagmamadaling mga yabag na paroo't parito at ng malabong bulungan ng maraming tinig. Biglang tumahimik; binuksan ni Anatolio ang pinto, tinawag ang isa sa mga monghe sa labas, na nagngangalang Sabacio, at ipinakita rito ang tunikang suot niya.

Nakanganga, tumakbo si Sabacio para gisingin ang iba. Si Claro mismo ay agad na dumating para tingnan kung ano ang nangyayari; nagdala sila ng nakasinding lampara at lahat ay nagsimulang suriin nang detalyado ang kasuotan. Pambihira ang lambot ng tela, purong puti at may gilid na mga guhit ng makinang na purpura — pero gaano man nila tingnan, walang makapagsabi kung anong hibla o anong lana ang pinagyarian nito. Gayunman, kapwa sa mata at sa hipo ng mga daliri, mukhang walang-dudang isa itong tunay na tunika.

Bilang pag-iingat, hiniling ni Claro sa mga kapatid na gugulin ang natitirang bahagi ng gabi sa pananalangin na ipakita sa kanila ng Diyos nang malinaw kung ano ang nasa likod ng lahat ng ito; kaya nanatili sila hanggang madaling-araw, umaawit ng mga himno at salmo. Pagsikat na pagsikat ng araw, hinawakan ni Claro si Anatolio sa kanang kamay, determinadong dalhin ito sa harap ni Martin, tiyak na tiyak na walang panlilinlang ng Diyablo ang makadadaya sa mga mata ng obispo. Sa sandaling iyon ay nataranta ang kahabag-habag na lalaki: nagsimula siyang magpumiglas at sumigaw na may tahasan siyang utos mula sa Langit na huwag humarap kay Martin! At nang sunggaban siya ng ibang mga monghe para dalhin nang sapilitan, naglaho ang tunika sa hangin sa isang kisap-mata, sa mismong pagitan ng mga kamay ng mga humahawak sa kaniya.

Sino ang mag-aalinlangan na dito rin ay nakita ang kapangyarihang espirituwal ni Martin, hanggang sa hindi na nga mapanatili ng Diyablo ang kaniyang panlilinlang nang mapagtanto nitong kailangan nitong harapin ang titig ng obispo?

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang nakatagong kayabangan at ang tunika ng mga senador na Romano

Si **Claro** ay isa sa mga pinakamamahal na alagad ni Martin (mamamatay siya ilang araw bago ang kaniyang guro, noong Nobyembre 397, at inalaala siya ni Sulpicio nang may matinding damdamin sa kaniyang mga liham). Pansinin mo ang isang detalyeng maraming ibinubunyag tungkol sa "makalangit" na tunika ni Anatolio: ito ay *"purong puti at may gilid na mga guhit ng makinang na purpura"* (*candore eximio, micanti purpura*). Sa lipunang Romano, ang puting tunika na may mga guhit na purpura (*tunica laticlavia*) ay ang kasuotang para lang sa mga senador at matataas na mahistrado!

Sa madaling salita, kahit nakakulong sa isang dukhang monasteryo, nabunyag ang pinipigil na pagnanais ni Anatolio na maging importante nang ilarawan niya sa isip na dinadamitan siya ng Diyos na parang isang senador na Romano. At pansinin mo kung paano nalinawan ang lahat sa Marmoutier:

> hindi nahuli ng mga mata o ng mga kamay ng mga monghe, sa liwanag ng lampara, ang ilusyon, pero ang isipin pa lang na haharapin ang panatag at malinaw na titig ni Martin ay sapat na para gumuho ang buong palabas!

KABANATA XXIV

Ang mga huwad na Kristo sa Hispania at ang Diyablong nakadamit-Emperador: “Hindi ko kikilalanin si Kristo kung wala ang mga bakas ng Krus”

Nagkataon ngang napansin na noong mga taon ding iyon ay may lumitaw sa Hispania na isang binata na, matapos sumikat sa mga tao dahil sa iba’t ibang kababalaghan, ay lumaki nang husto ang ulo kaya sinimulan niyang sabihing siya ang propetang si Elias. Dahil maraming naniwala sa kaniya nang hindi nagtatanong, humakbang pa siya nang isa at sinimulang ipahayag na siya si Kristo mismo — at napakarami ang nalinlang niya kaya maging ang isang obispong nagngangalang Rufo ay lumuhod para sambahin siya na para bang siya ang Panginoon, isang iskandalong kalaunan ay naging dahilan ng pagkawala ng kaniyang tungkulin bilang obispo. Ilang kapatid din ang nagsabi sa atin na, sa mismong panahon ding iyon, may isa pang lalaking lumitaw sa Silangan na nagsasabing siya si San Juan. Kapag nakikitang lumilitaw sa lahat ng dako ang ganitong mga huwad na propeta, madaling maunawaang hindi na malayo ang pagdating ng Antikristo, at na inihahanda na niya ang daan sa pamamagitan ng mga taong ito.

Pero hindi ko maaaring hindi ikuwento rito kung gaano katuso sinubukan ng Diyablo na linlangin si Martin mismo bandang panahon ding iyon. Isang araw, habang nananalanging mag-isa si Martin sa kaniyang selda, lumitaw, nakatayo sa harap niya, ang isang pigurang

naliligo at napapalibutan ng nagliliyab na liwanag na purpura — na dinisenyo hanggang sa kaliit-liitang detalye para silawin ang tumitingin sa huwad na ningning na iyon. Nakasuot ito ng balabal ng emperador, sa ulo nito ay isang koronang ginto na may mga mamahaling bato, sa mga paa nito ay sapatos na binalutan ng ginto, at napakapanatag ng anyo nito at napakaningning ng ngiti kaya mukha itong kahit ano maliban sa Diyablo.

Nang makaharap ang nakasisilaw na aparisyong iyon, noong una ay hindi nakakilos si Martin, at sa loob ng mahabang sandali ay walang nagsalita kahit isang salita. Sa huli, ang Diyablo ang bumasag sa katahimikan: “Kilalanin mo, Martin, kung sino ang nakatayo rito sa harap mo! Ako si Kristo: yamang bababa na ako sa lupa, ginusto kong magpakita muna sa iyo.”

Nanatiling tahimik si Martin, hindi sumasagot ng anuman. Muling sumugod noon ang Diyablo, na lalo pang mapangahas: “Martin, bakit ka nag-aatubiling maniwala, gayong nakikita mo ako ng sarili mong mga mata? Ako si Kristo!”

Sa puntong iyon, naliwanagan sa kalooban ng Espiritu Santo para maunawaang ang nasa harap niya ay ang Diyablo at hindi ang Panginoon, sinagot siya ni Martin: “Hindi kailanman sinabi ng Panginoong Jesus na babalik siyang nakadamit ng purpura at may korona ng hari sa ulo. Hinding-hindi ako maniniwalang dumating na si Kristo malibang makita ko Siya sa anyo at hitsura nang magdusa Siya sa Pasyon, taglay sa Kaniyang katawan ang mga bakas ng Krus!”

Sa malamlam na liwanag ng kaniyang selda, sa harap ng Diyablong nababalot ng liwanag na purpura, balabal ng hari, gintong sapatos at koronang may mamahaling bato, sumasagot si Martin: "Hinding-hindi ako maniniwalang dumating na si Kristo malibang makita ko Siya sa anyo nang magdusa Siya sa Pasyon, taglay sa Kaniyang katawan ang mga bakas ng Krus!"

Pagkarinig na pagkarinig nito sa mga salitang ito, natunaw ang pigura sa isang segundo na parang usok, at naiwang puno ang selda ng napakasangsang na baho kaya wala nang natirang kahit katiting na alinlangan na ang Diyablo nga iyon. At para walang mag-isip na isa itong inimbentong alamat, sasabihin ko na agad na narinig ko ang kuwentong ito, eksaktong gaya ng kakukuwento ko lang, mula mismo sa bibig ni Martin.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang rurok ng aklat — Laban sa isang Kristong nakadamit-Emperador**
>
> Para sa maraming historyador at palaisip, ang Kabanata XXIV na ito — na tuwirang ikinuwento ni Martin kay Sulpicio Severo — ang pinakamalalim at pinakanapapanahong pahina ng buong talambuhay.

Pansinin mo muna ang pagbanggit sa **Hispania** (ang kasalukuyang Tangway ng Iberia): sa pagtatapos ng ikaapat na siglo, namayani sa mga lalawigang Iberiko ang matinding pakiramdam na malapit na ang katapusan ng mundo, hanggang sa ang isang lokal na obispong nagngangalang Rufo ay nagpadala sa isang manlilinlang na nagsasabing siya si Kristo.

Pero pansinin mo higit sa lahat **ang damit na pinili ng Diyablo para magpanggap na si Jesus**: isang balabal na purpura (*vestis regia*), isang diyadema na ginto at mamahaling bato (*diadema*) at sapin sa paa na binalutan ng ginto (*calcei auro illiti*). Piraso por piraso, iyon ang kasuotang panseremonya ng mga Emperador na Romano ng ikaapat na siglo! Habang nagiging opisyal na Kristiyano ang Imperyo, maraming obispong sanay sa mga palasyo ang nagsisimulang ilarawan sa isip si Kristo bilang isang Monarkang Imperyal, puro ginto at makalupang tagumpay. Ang sagot ni Martin ay tumatawid sa mga siglo na parang kidlat: ang isang Kristong puno ng luho at kapangyarihan, hiwalay sa mga nagdurusa at walang mga sugat ng Krus, ay isang palsipikasyon. Para kay Martin, ang tunay na mukha ni Kristo ay nananatiling ang mukha ng dukha at giniginaw na lalaking binigyan niya ng kalahati ng kaniyang balabal sa mga pintuang-lungsod ng Amiens.

KABANATA XXV

Ang pagdalaw ng May-akda kay San Martin: Ang obispong naghugas ng mga paa ng kaniyang biyograpo

Sa katunayan, matagal ko nang naririnig ang tungkol sa pananampalataya ni Martin, sa kaniyang paraan ng pamumuhay at sa kaniyang lakas ng kalooban, at taglay ko sa aking sarili ang napakalaking pagnanais na makilala siya nang personal; kaya naglakbay ako nang may napakalaking tuwa, sa isang paglalakbay na sadyang ginawa para dalawin siya. At dahil kinikimkim ko na ang pagnanais na isulat ang kaniyang talambuhay, sinamantala ko ang pagkakataon para

tuwirang tanungin siya tungkol sa ilan sa mga bagay na ito — hanggang sa ipinahihintulot ng kaniyang kahinhinan na itanong ko — at kinalap ko ang iba mula sa mga nakasaksi sa mga pangyayari o nakaaalam ng mga ito nang tuwiran.

Halos hindi mo paniniwalaan ang kababaang-loob at pagmamahal na ipinakita niya sa pagtanggap sa akin noong pagkakataong iyon! Taos-puso siyang naantig at puno ng kagalakan sa Panginoon nang makitang gayon na lang ang pagpapahalaga namin sa kaniya kaya sadya kaming naglakbay para lang makita siya. Kahabag-habag na makasalanan ako — halos nahihiya akong ikuwento ito! — pagkatapos kaming parangalan sa pag-anyaya sa aming kumain sa kaniyang hapag, siya mismo ang nagbuhos ng tubig sa aking mga kamay bago kumain; at, pagsapit ng gabi, siya mismo ang lumuhod para hugasan ang aming mga paa! Wala man lang akong lakas ng loob na tumanggi o pigilan siya: gayon na lang kalaki ang awtoridad na moral na nadarama sa kaniya kaya ang sumuway sa kaniya ay para sa akin halos isang mabigat na pagkakamali.

Sa pagtatapos ng hapon sa Marmoutier, lumuluhod ang matandang obispong si Martin sa sahig na bato para hugasan ng sarili niyang mga kamay ang mga paang pagod sa paglalakbay ng kaniyang biyograpo at kaibigang si Sulpicio Severo.

Sa lahat ng pakikipag-usap niya sa amin, iisang bagay lang ang sinasabi niya: kung gaano kahalagang bitawan ang mga ilusyon ng mundo at ang mga pasanin ng buhay na ito para sumunod sa Panginoong Jesus nang malaya ang mga kamay at magaan ang puso. At paulit-ulit niyang iniharap sa amin, bilang pinakamahusay na buhay na halimbawa sa ating panahon, ang dakilang si Paulino — na binanggit ko kanina lang — na nagbenta ng napakaraming lupain para sumunod kay Kristo at halos nag-iisang tao sa ating henerasyon na tumupad nang letra por letra sa lahat ng hinihingi ng Ebanghelyo. Siya ang dapat nating tingnan, giit ni Martin, ang landas niya ang dapat nating sundan! Sinabi niyang napakapalad ng ating panahon na magkaroon ng buhay na patunay ng gayong pananampalataya at tapang: sa pagbebenta ng lahat para ibigay sa mga dukha gaya ng hiniling ni Jesus, ipinakita sa gawa ng isang napakayamang taong gaya ni Paulino na posibleng gawin ang inaakala ng lahat na imposible.

At anong katatagan, anong karangalan ang nasa mga salita at pananalita ni Martin! Anong kahanga-hangang linaw ng isip, anong bilis at anong linaw niya sa pagpapaliwanag ng pinakamahihirap na bahagi ng Bibliya! Dahil alam kong maraming nagdududa tungkol dito — ako mismo ay nakakita ng mga taong nagtaas ng kilay kahit ako pa ang nagkukuwento sa kanila — isinusumpa ko sa harap ni Jesus at ng pananampalatayang pinagsasaluhan natin na hindi pa ako kailanman sa buong buhay ko nakarinig mula sa bibig ninuman ng ganoon karaming karunungan, ganoon karaming talino o pananalitang ganoon kalinaw at kadalisay. Totoong, sa tabi ng kadakilaang moral ni Martin, mukhang maliit na bagay ang purihin ang kaniyang paraan ng pagsasalita; pero kamangha-mangha pa rin na ang isang taong hindi kailanman pumasok sa mga dakilang paaralan ay hindi nagkulang kahit sa kaloob na iyon.

Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Kapag binago ng pagdalaw ang buhay ng manunulat

Sa kabanatang ito, si **Sulpicio Severo** mismo ang pumapasok sa kuwento sa unang panauhan! Sa pagitan ng **394 at 396 AD**, si Sulpicio — na noon ay isang batang biyudo mula sa isang napakayamang pamilya ng Aquitania, na nag-aral ng Batas at Oratorya sa Bordeaux — ay naglakbay patungong Tours para makilala ang matandang obispong si Martin (na noon ay mga 60 o 80 taong gulang na).

Para sa isang aristokratang Romano, ang dumating mula sa paglalakbay at makita ang panginoon ng bahay — at isa pang iginagalang na obispo — na lumuluhod sa sahig para punasan ang alikabok sa kaniyang mga sandalyas at hugasan ang kaniyang mga paa (isang serbisyong para lang sa mga pinakamababang alipin!) ay isang pagkayanig ng kalooban na bumago sa kaniyang buhay magpakailanman: pag-uwi, iniwan din ni Sulpicio ang kaniyang karera sa pamahalaan para magtatag ng isang komunidad na relihiyoso sa kaniyang lupain sa Primuliacum.

Pansinin mo rin ang marubdob na pagtatanggol ni Sulpicio sa talino ni Martin: minamaliit siya ng mga elitistang obispo ng Galia dahil isa siyang *homo illiteratus* — isang "taong walang pinag-aralan", ibig sabihin, isang dating

> sundalong lumaki sa kuwartel na hindi nag-aral ng klasikong retorika sa mga dakilang paaralang Romano. Si Sulpicio, na isa sa mga pinakamahusay na manunulat ng kaniyang panahon, ay nagsisikap na manumpa sa kaniyang mga mambabasa na wala pa siyang narinig na sinumang nagpahayag ng sarili nang may gayong linaw, dalisay na wika at lalim gaya ng matandang sundalong iyon!

KABANATA XXVI

Ang larawan ng kalooban: Ang palihan ng panday at ang pagtitiyaga niya sa sarili niyang mga pari

Malapit nang matapos ang aklat na ito at panahon nang magwakas — hindi dahil wala nang maikukuwento pa tungkol kay Martin, kundi dahil ako mismo, gaya ng mga mahihinang makatang nauubusan ng hininga sa huling bahagi ng kanilang akda, ay nadudurog sa kadakilaan ng paksa.

Dahil kung ang mga nakikitang pangyayari sa kaniyang buhay ay maisasalita pa, mahusay man o hindi, pagdating sa kaniyang buhay-kalooban, sa kaniyang tahimik na pang-araw-araw na gawain at sa pusong iyon na laging kaisa ng Diyos, sinasabi ko nang buong prangka: walang salita ng tao na sapat para ilarawan ang mga ito. Ang panatag at timbang na katatagang iyon sa kaniyang mga pag-aayuno, ang pagtitiis na iyon sa mga gabing ginugol nang gising sa pananalangin na para bang araw, hindi kailanman nag-aaksaya ng kahit isang minutong malayo sa paglilingkod sa Diyos, hindi kailanman nahuhulog sa katamaran o naliligaw sa makamundong mga bagay, kumakain at natutulog lang ng pinakakaunting kailangan para manatiling nakatayo ang katawan — inaamin ko nang walang pagmamalabis na kahit si

Homero mismo, gaya ng kasabihan, kung babalik siya mula sa daigdig ng mga patay, ay hindi mailalarawan ang lahat ng ito nang nararapat, gayon na lang nahihigitan ng buhay ni Martin ang kayang ilaman ng isang aklat.

Walang kahit isang oras, walang kahit maikling sandali ang lumipas na hindi siya nananalangin o nakalubog sa pagbabasa; sa katunayan, kahit kapag nagbabasa siya o may iba siyang gawaing hawak, hindi niya kailanman inihihiwalay ang kaniyang puso sa panalangin. Ipinaaalaala niya ang nakasanayang kilos ng mga panday na, habang hinuhubog ang nagbabagang bakal, ay paminsan-minsang pumupukpok nang marahan sa bakanteng palihan para ipahinga ang braso nang hindi nawawala ang ritmo: gayon din si Martin, kahit kapag mukhang abala siya sa ibang mga bagay, ay patuloy na nananalangin sa kalooban sa lahat ng oras.

Anong pambihira at maningning na tao, walang kakayahang magkunwari o magtanim ng masamang hangarin! Hindi siya kailanman humatol sa sinuman, hindi kailanman gumanti sa mga gumawa sa kaniya ng masama. Nagkamit siya ng gayong kalaking pagtitiyaga sa harap ng mga insulto kaya, bagaman siya ang obispo ng diyosesis, kahit ang mga klerikong pinakamababa ang ranggo ay madalas siyang tratuhin nang walang paggalang at walang nangyayari sa kanila: hindi kailanman dahil doon ay inalis niya ang sinuman sa kanila sa puwesto o tumigil siyang pakitunguhan sila nang buong pagmamahal.

> **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Ang pukpok sa palihan at ang mga insulto sa loob ng sarili niyang simbahan**
>
> Iniiwan sa atin ng kabanatang ito ang isa sa mga pinakamagandang larawan sa sinaunang panitikan: ang **palihan ng panday** (*incus fabrorum*). Sa mga lumang pandayan (at maging sa mga tradisyonal na pagawaan hanggang kamakailan lang!), habang iniikot ng panday ang piraso ng bakal sa apoy gamit ang kaniyang sipit, hinahayaan niyang pumukpok ang martilyo nang maluwag at may ritmo nang tuwiran sa bakal ng palihan para hindi maputol

ang indayog ng kaniyang braso. Para kay Sulpicio, ang pananalangin ay hindi, kay Martin, isang hiwalay na gawain: ito ang walang-tigil na tibok ng puso sa gitna ng buong buhay.

At sino ang mga "klerikong pinakamababa ang ranggo" (*infimi clerici*) na ito na nang-insulto kay Martin sa loob mismo ng diyosesis ng Tours nang hindi niya pinarurusahan? Ang pinakatanyag na kaso (na ikinuwento kalaunan ni Sulpicio sa kaniyang *Mga Diyalogo*) ay ang sa isang batang paring nagngangalang **Bricio** (*Brice*), na malakas na nanlibak sa mga pangitain at dukhang pananamit ni Martin. Nang hilingin ng mga galit na monghe sa obispo na palayasin ito, ang isinagot lang ni Martin ay: *"Kung pinagtiisan ni Kristo si Judas, bakit hindi ko pagtitiisan si Bricio?"* — at idinagdag niyang balang araw ay magsisisi si Bricio at hahalili sa kaniya bilang obispo ng Tours, na nangyari nga noong 397!

KABANATA XXVII

Pangwakas: Isang maningning na mukha at ang sagot sa mga naiinggit na obispo

Walang sinumang nakakita kailanman kay Martin na nagalit, walang sinumang nakakita sa kaniyang nawalan ng kontrol, nanlumo sa lungkot o humagalpak sa tawa: lagi siyang iyon ding panatag na tao, na may gayong kaningning na kagalakang nakatatak sa kaniyang mukha kaya para bang nabubuhay na siya nang lampas sa kalagayan ng tao. Sa kaniyang mga labi ay tanging ang pangalan ni Kristo; sa kaniyang puso ay walang lugar kundi para sa kabutihan, kapayapaan at habag. Madalas pa nga siyang umiyak para sa mga kasalanan ng mga nagsasabi ng pinakamasasamang bagay tungkol sa kaniya sa likod niya at na, habang namumuhay siya nang tahimik sa kaniyang sulok nang walang sinasaktang sinuman, ay kumakagat sa kaniya ng makamandag na dila ng mga ulupong.

Ang totoo, kami mismo ay nakakilala sa ilan sa mga lalaking iyon na puno ng inggit sa kaniyang buhay at integridad — mga taong namumuhing makita kay Martin ang mga katangiang wala sa kanilang sarili at wala rin silang lakas ng loob na tularan. At ang pinakamalungkot at pinakanakakahiyang bagay — masakit kahit isulat ito! — ay halos lahat ng iilang mang-uusig na iyon ay mga obispo! Pero walang saysay na ibigay rito ang kanilang mga pangalan, gaano man sila tumahol sa paligid namin: sapat na sapat nang, kung may isa sa kanilang bumasa sa mga pahinang ito at makitang tinamaan siya, mapuno siya ng kahihiyan; dahil kung magsisigaw siya at magngingitngit sa galit, siya na mismo ang umaamin na siya ang tinutukoy namin — gayong baka naman iba talaga ang nasa isip namin!

Sa iba pang bagay, kung may mga ganoong uri ng tao na mamumuhi rin sa amin dahil sa pagtatanggol sa isang taong gaya ni Martin, tinatanggap namin ang poot na iyon bilang karangalan. Tiyak na tiyak akong ang munting aklat na ito ay magdudulot ng kagalakan sa lahat ng mabubuting taong may tapat na pananampalataya. Tungkol naman sa iba, kung may bumasa sa mga pahinang ito nang may masamang loob at di-paniniwala, siya na ang bahalang makipag-ayos sa sarili niyang konsiyensiya. Sa ganang akin, panatag na panatag ang aking konsiyensiya: isinulat ko ang aklat na ito na ang tanging nagtulak sa akin ay ang katiyakan ng mga napatunayan ko at ang pag-ibig kay Kristo, isinalaysay ko ang mga pangyayaring may matibay na patotoo at sinabi ko ang totoo. At lubos akong umaasang may nakalaang gantimpala ang Diyos hindi lang para sa mga bumabasa ng kuwentong ito, kundi higit sa lahat para sa mga nagpapaantig dito at sumasampalataya.

> 🎙️ **Konteksto mula sa Tagapagsalaysay: Isang aklat na isinulat para ipagtanggol ang isang taong buhay pa**
>
> Narating na natin ang huling linya ng akda ni Sulpicio Severo — at may isang pambihirang katotohanan dito: nang ibaba ni Sulpicio ang kaniyang panulat sa dulo ng Kabanata XXVII na ito, sa mga unang buwan ng taong **397**, **buhay pa si San Martin!**
>
> Kaya nga ang mga huling kabanatang ito ay nagsasalita tungkol sa kaniya sa pangkasalukuyan: isinilang ang aklat bilang isang marubdob na pagtatanggol kay Martin laban sa mga makamundong obispo ng Galia na humahamak sa kaniya sa mga pasilyo ng kapangyarihan. Pansinin mo ang pinong ironya ng huling tira — karapat-dapat sa isang mahusay na abogado sa hukuman: hindi isinusulat ni Sulpicio ang pangalan ng sinumang naiinggit na obispo para, kung may isa sa kanilang magprotesta sa publiko pagkabasa sa aklat, siya na mismo ang aamin sa harap ng lahat na siya ang tinamaan!

EPILOGO NG TAGAPAGSALAYSAY

Ang sumunod na nangyari: Ang kamatayan ni San Martin at ang pinagmulan ng ika-11 ng Nobyembre

Bakit nagtatapos ang aklat ni Sulpicio Severo nang hindi ikinukuwento ang kamatayan ni San Martin? Sa pinakasimpleng dahilan sa lahat: nang matapos ang manuskrito at ipadala sa bahay ni Desiderio, noong tagsibol o tag-init ng 397, naglalakad pa si Martin sa mga daan ng Galia.

Pero malapit na malapit na ang wakas ng kaniyang paglalakbay — at si Sulpicio Severo mismo ang nagkuwento nito hindi nagtagal sa tatlong di-malilimutang liham (ang *Mga Liham kay Eusebio, sa diyakonong si Aurelio at sa kaniyang biyenang si Bassula*).

Sa pagtatapos ng Oktubre o sa mga unang araw ng Nobyembre ng taon ding iyon na **397**, na lubha nang pinahina ng mga taon, nalaman ni

Martin na nag-aaway-away ang mga pari ng parokya ng **Candes** (ngayon ay *Candes-Saint-Martin*, kung saan umaagos ang ilog Vienne papasok sa Loire). Tapat sa kaniyang prinsipyong huwag kailanman iwang hindi naghihilom ang isang alitan, agad siyang umalis para pagkasunduin sila.

Matapos mapagkasundo ang kaparian ng Candes, habang naghahanda siyang bumalik sa minamahal niyang monasteryo ng Marmoutier, bigla niyang naramdamang nanghihina siya, pinabagsak ng napakataas na lagnat. Nagtipon ang kaniyang mga alagad sa paligid ng kaniyang higaan na lumuluha: *"Ama, bakit mo kami iiwan? Kanino mo kami ipagkakatiwala, kaming magiging mga ulila? Susunggaban ng mga mababangis na lobo ang iyong kawan!"* Hati ang loob sa pagitan ng pagnanais na pumanaw na sa wakas patungo sa Diyos at ng lungkot na iwang walang tagapagtanggol ang kaniyang mga monghe, binigkas noon ni Martin ang isa sa mga pinakatanyag na pangungusap ng kaniyang buhay: **"Panginoon, kung kailangan pa ako ng iyong bayan, hindi ko tinatanggihan ang gawain (*non recuso laborem*); mangyari nawa ang iyong kalooban."**

Sa mga huling araw ng lagnat, ayaw man lang niyang payagang lagyan ng simpleng kutsong dayami ang ilalim ng kaniyang katawan: iginiit niyang mamatay nang nakahigang patihaya sa lupa, sa ibabaw ng **abo at isang magaspang na tunika ng penitensiya**, at sinabi sa kaniyang mga alagad: *"Ang isang Kristiyano ay hindi dapat mamatay sa ibang paraan kundi sa ibabaw ng abo."* Nang gustuhin ng mga pari na ipihit siya nang kaunti patagilid para maibsan ang mga kirot ng kaniyang katawan, hiniling niya sa kanila: *"Pabayaan ninyo ako, mga kapatid, hayaan ninyong patuloy akong tumingin sa langit sa halip na sa lupa, para masanay na ang aking espiritu sa daang tatahakin nito patungo sa Panginoon."* Sa pinakahuli niyang mga sandali, nang maramdaman ang presensiya ng Diyablong nakatayo sa tabi niya, hinarap niya ito sa huling pagkakataon: *"Ano ang ginagawa mo rito,*

malupit na halimaw? Wala kang makikitang anumang sa iyo sa akin, isinumpa: tatanggapin ako sa kandungan ni Abraham!” At sa gayon ay pumanaw siya nang payapa, noong **ika-8 ng Nobyembre 397**.

Isinakay ang bangkay sa bangka paakyat sa ilog Loire hanggang sa lungsod ng **Tours**, na sinamahan ng dami ng taong hindi pa kailanman nakita — sinasabi sa atin ni Sulpicio na ang mga monghe pa lang ay halos dalawang libo na, bukod pa sa di-mabilang na mga konsagradong babae at sa buong populasyon ng mga bayan at nayon, na naglakad sa mga pampang na umaawit ng mga salmo habang dumaraan ang bangka.

Isang umaga ng Nobyembre 397 sa ilog Loire: ang bangkang nagdadala sa bangkay ni San Martin mula Candes patungong Tours ay sinasamahan sa magkabilang pampang ng libo-libong monghe at taumbayan na may hawak na mga sulo, sa ilalim ng ginintuang liwanag ng “Tag-init ni San Martin”.

Ang taimtim na paglilibing sa Tours ay naganap pagkaraan ng tatlong araw, noong **ika-11 ng Nobyembre 397**. Ang mismong petsang iyon — ang araw na inihimlay sa lupa ang katawan ni Martin sa bungad ng taglamig sa Europa, sa panahong patapos na ang gawain sa bukid, tinitikman ang bagong alak sa mga bodega at iniihaw ang mga

kastanyas ng panahon — ang naukit magpakailanman sa alaala ng buong Europa bilang **Araw ni San Martin**.

Tungkol sa digital na edisyong ito na may ilustrasyon

Inihahandog ng edisyong ito sa kontemporaneong Filipino, nang buo at sa paraang madulas at madaling basahin, ang orihinal na akdang Latin ni **Sulpicio Severo**, *De vita beati Martini* (*Patrologia Latina*, tomo 20, ed. J. P. Migne, 1845 / Wikisource).

Bukod sa kontemporaneong bersiyon ng lahat ng 27 kabanata at ng Liham ng Paghahandog kay Desiderio, kasama sa aklat ang 14 na ilustrasyon (isang makasaysayang mapa at 13 makasaysayang larawang-pinta) at ang mga tala ng Tagapagsalaysay tungkol sa kontekstong pangkasaysayan, panlipunan, pangheograpiya at espirituwal ng huling bahagi ng ikaapat na siglo.

Ang saling ito sa Filipino ay ginawa mula sa edisyong Ingles, *The Life of Saint Martin*, na inihanda naman mula sa kontemporaneong edisyong Portuges na *A Vida de São Martinho*, at inilalathala sa ilalim ng gayunding lisensiya.

Lisensiya ng pinagmulang teksto sa Wikisource: Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported / GNU FDL.